

Teológia na kolenách

Predhovor pápeža
Františka ku knihe
vybraných textov
Benedikta XVI. o kňazstve
str. 7

Dekalóg pôstu

Zdržanlivosť je pre pôst
cvičiskom a pôst pre
zdržanlivosť zaťažkávacou
skúškou

str. 8

Bratislavská kalvária

Pravdepodobne
najstaršia kalvária
na území Uhorska
čaká na svoju obnovu
str. 12

Človek, kde si?

Jednoduchá a priama otázka. No neprijemná. Veľmi nepríjemná. Keď si človek uvedomí jej dôsledky, priam ho zamezí. Radšej zalezie do diery vlastného strachu alebo začne jachtať banality či výhovorky.

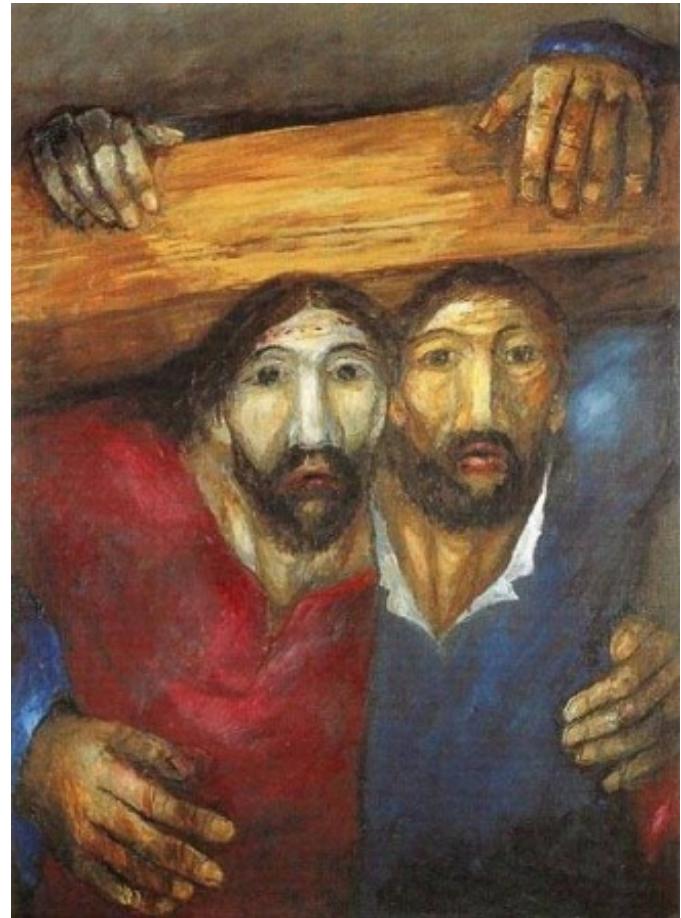
Tá otázka odznela už tam, v raji. „Adam, človek, kde si?“ (porov. Gn 3, 9). A vôbec prvá odpoveď na otázku Boha už človeka nikdy neopustila: „Skryl som sa“ (Gn 3, 10).

Prešlo len niekoľko rokov a Boh sa pýta Adamovho syna: „Kde je tvoj brat?“ (Gn 4, 9). Kain, azda poučený z otcovho rozprávania, sa už neskrýva, len vyhovára: „Či som ja strážca svojho brata?“ (Gn 4, 9). A dejiny ľahostajnosti sa začali.

Nič sa odvtedy nezmenilo. Azda len taká maličkost – človek prestal odpovedať. Boh sa sice nadalej pyta, no človek sa odmlčal. Dokonca sa prestal pred Bohom skrývať, priam sa mu otočil chrbtom. Vyťahujúc sa na špičky vlastnej nadutosti, opíty z mýtu pokroku, ktorý predpokladá, že človek je automaticky a nevyhnutne čím ďalej tým mûdrejší a civilizovanejší, plný sám seba si myslí, že „sa mi otvorili oči a je ako Boh“ (porov. Gn 3, 5). Vieru vyhlasuje za tmárstvo, Dekalóg za prezitok, evanjelium za hamovku pokroku a vývoja. A neváha ísť ďalej. Ako takmer pred dvetisíc rokmi, tam, v Jeruzaleme, Boha potupuje, vysmieva, opľúva, opäťovne, no už permanentne pribíja na križ, ktorý potom vynesie na pôjd medzi nepotrebné haraburdie. A na uprázdené miesto na tróne si zasadne – človek...

Zmenilo sa garde. Človek obrátil roly. Hovie si na tróne, pyšný na svoj rozum a schopnosti sa hrá na Boha v nádeji, že si pre seba naspäť vyčarí stratený raj. Keď ho však zaskočí choroba, nešťastie či dvojnásobná vražda mladých ľudí, zrazu na chvíľu pochopí, že je „nahý“ (porov. Gn 3, 10). A v prácu denej role sa pýta: „Kde je Boh? Kde je, keď toto všetko dopustil?“ Na odpoveď však nečaká, pretože to nie je otázka, ale výčitka. A prapodivné garde sa dovršilo...

Podobná otázka zaznela už v raji. Vtedy sa však Boh pýtal človeka. A nech mi teológovia odpustia, ale mám pocit, že človeku ani tak nevyčítal, skôr sa oň ako starostlivý a milujúci Otec strachoval. Áno, bol asi sklamaný, ale aj ustarostený. Neodvrhol človeka, stál, stojí a bude pri ňom stáť. Ako milujúci Otec sa neuspokojil s miestom medzi nepotrebným haraburdím na povale, ale je tam, kde bol, keď sme mu zabili Syna. Je pri križi svojho Syna, aby bol prítomný pri všetkých utrpeniach, bolestiach a sklamaniach človeka. Každého človeka. Ba čo viac –

Sieger Koder: *Unisono*

aj napriek svojmu majestátu berie na seba rolu Šimona z Cyrény a pomáha človeku niesť jeho križ. A ako kedysi tam v raji, opäť sa pýta: „Človek, kde si?“ Opäť to nie je výčitka, skôr prosba: „Človek, kde si, pomôž mi niesť tvoj križ.“

Nie, nič sa nezmenilo. Boh zostal človeku verný. Stále naň čaká. Boha netreba hľadať. Je totiž na konci každého jedného križa človeka a čaká.

Človek, kde si...?

PAVOL PRIKRYL

**Podporte časopis
VOX**

**V roku 2018 ho môžete podporiť
aj poukázaním**

2 % z dane.

Viac informácií získate na www.vox.prikryl.sk

Vox In Deserto

Jozef Tomášik

Vlčkovanský žalm

Otvor náruč svätá Cirkev,
otvor brány pútny chrám,
z hlbín baní vystupuje
Janko Havlík pred oltár.

Záhorskými výšivkami
zdobme mu reliktiár,
štôlne sú mu kaplnkami
a dvoje rúk sťa misál.

Na vlnách Chvojnice zvonia
patény a kalichy,
sväté omše túžil konat'
blahoslavený tichý.

Tatry zopli k nebu ruky,
žalmy vystupujú z plies,
ornát ušili mu lúky,
znejú piesne do nebies.

Požehnaná zem slovenská,
z ktorej vzišiel martyr nám,
z tisíc hrdiel sa ozýva:
„Hrdinský vincentín Ján!“

Otvor náruč svätá Cirkev,
otvor brány kostol, chrám,
pred tvár Pána predstupuje
Janko Havlík z Vlčkovan.

(Pri príležitosti slávnostného ukončenie diecéznej fázy
blahorečenia Božieho služobníka Janka Havlíka)

Rozhovor s Roccem Buttiglione o najnovšej apoštolskej konštitúcii *Veritatis gaudium*

Egocentrizmus – riziko univerzít

ROCCO BUTTIGLIONE (na snímke), bývalý poslanec talianskeho a Európskeho parlamentu, člen Pápežskej akadémie sociálnych vied, poskytol rozhovor pre *Vatican Insider* o najnovšej apoštolskej konštitúcii pápeža Františka *Veritatis gaudium* (*Radost z pravdy*) o cirkevných univerzitách a fakultách. Rozhovor uverejňujeme v plnom znení.

Svätý Otec František vo svojom najnovšom dokumente *Veritatis gaudium* požaduje akúsi kultúrnu revolúciu cirkevných škôl a univerzít. V čom má táto revolúcia spočívať?

Predovšetkým by som rád poukázal na titul dokumentu. *Veritatis gaudium* v sebe spája tému pontifikátu sväteho Jána Pavla II. – pravdu, s témou súčasného Františkova pontifikátu – radosťou. Prvoradou funkciou pravdy nie je odsúdiť toho, kto sa mylí, ale priniesť radosť do srdca toho, kto žije v pravde. Ľudsky najpresvedčivejším argumentom pre pravdu je radosť, ktorou prekypuje život tých, ktorí v ňu veria. Iný by bol svet, keby si ľudia pri pohľade na život Cirkvi hovorili: „*Pozrite, ako sa majú radi! Chcel by som to tiež tak vedieť a mať!*“

Láska – a to je dobré a nutné precízovať – musí byť pravá. Mat' rád znamená pomáhať priateľovi na jeho ceste k pravde, nie k tomu, aby mal záľubu v ilúziach. Niet lásky bez pravdy. Nie je však ani pravda bez lásky.

Preto teda pápež ponúka ako zásadné kritérium dialóg na všetkých frontoch ako „vnútornú požiadavku spoľočného osvojenia si radosť z pravdy, prehľbenie jej významu a praktických implikácií“?

Domnievam sa, že primárna revolúcia, ktorú Svätý Otec ponúka, spočíva práve v tom, aby bola do stredu bádania a vyučovania postavená jednota pravdy a lásky. Táto jednota nie je v prvom rade teória, ale osoba Ježiša Krista, ktorá zjednocuje zákon a milosrdenstvo.

Kultúra je, obecne vzaté, systematická a kritická reflexia nad skúsenosťou. Poslaním pápežských univerzít je systematická a kritická reflexia o udalosti Krista, ktorú si človek osvojuje v skúsenosti života Cirkvi. Svet, čiže všeobecná ľudská skúsenosť, sa nemá odlišne interpretovať. Je potrebné interpretovať svet, premenený prítomnou milosťou. Tento „iný svet“ však nie je iba iným svetom. Je aj pravdou o „tomto svete“, predmetom jeho najhlbšej a najtajomnejšej túžby a dovršením, po ktorom túži. Odial sa rodia rozmanité napäťia.

Čo tým myslíte?

Niektoré spomeniem. Napätie medzi teológiou, ktorá vypracúva živú pamäť počiatku, a teológiou, ktorá reflektuje nad prítomnou udalosťou viery. Udalosť Krista nastala v dejinách sveta len raz. Stále sa však opakuje v živote Cirkvi skrzesviatosti a svätých, ktorí ju oživujú. Prvotná Cirkev prežívala určité napätie medzi Jakubom, ktorý uchovával pamäť jedinečnej a neopakovateľnej udalosti, a Pavlom, ktorý niesol svedectvo o tejto prítomnej udalosti, o tom, čo Duch pôsobí medzi národmi. Neexistuje živá teológia bez stáleho dialógu medzi systematickou a pastorálnou teológiou. Napätie medzi teológiou ako takou a všetkou vedou, ktorá interpretuje tento svet.

Tu si myslím, že došlo k dvom veľkým trhlinám, ktoré sa dostatočne neberú do úvahy.

O aké trhliny ide?

Jedna sa týka samotnej podstaty modernej vedy. V dôsledku pozitivizmu sme si zvykli na myšlienku, že nám prírodoveda poskytne definitívnu pravdu, ktorá bude alternatívou k tej náboženskej. Už však vieme, že nám veda poskytuje taký model chápania reality, ktorý je čo do určitosti stále skromnejší než samotná realita, a navyše je v čase nestály. Uvádzza nás tak do tajomstva stvorenia, ale neodtajňuje ho.

Druhá trhлина sa týka skutočnosti, že najmä humanitné vedy nie sú neutrálne. Nevyhnutne sa u niektorých vedcov spájajú s ideológiou, ktorá vedu, ktorá je svojou povahou otvorená, transformuje na hotovú interpretáciu reality, na svetonázor. Je úlohou filozofie a teológie znova usporiadať výsledky vied podľa praktického účelu, ktorým je dobro človeka. To je niečo viac ako len interdisciplinárny prístup. Vedy spolu vedú dialóg jazykom filozofie člo-

>>>

veka, antropológiou. Najmä sociálne učenie Cirkvi má za úlohu budovať kriticú teóriu spoločnosti, očistovať na jednej strane výsledky humanitných vied od ich ideologických predsudkov, a na druhej strane je pozývať k spolupráci na konkrétnom hľadaní pravého dobra pre človeka. Teológia a cirkevné vedy všeobecne majú užívať výsledky a metódy vied, ale zároveň ich musia ustavične usmerňovať, aby sa osloboďili od ideologických predsudkov. Na to je potrebné vychádzať zo skúsenosti živej viery.

V dialógu s prírodnými a humanitnými vedami o človeku musia si aj cirkevné vedy uvedomiť vlastnú krehkosť. Naša viera žije zmiešaná s chudobou nášho človečenstva podrobenného následkom prvotného hriechu, a metodologicke usmerňovanie, ktorému máme a chceme podriadovať vedy, musíme aplikovať aj na seba. Pápež často hovorí o „teológiu na kolenach“ či o „modlitacej sa teológiu“. Pred nebezpečenstvom transformácie na ideológiu je viera chránená vedomím skutočnosti, že všetky pojmy, ktorými sa usilujeme vyjadriť skúsenosť *Boha-medzi-nami*, sú nekonečne presahované realitou jeho prítomnostiou. Nie náhodou svätý Tomáš na konci svojho života povedal bratovi Reginaldovi, že celé svoje dielo považuje za obyčajnú slamu vzhľadom na prítomnosť Božej tváre. No Pán mu z kríža povedal: „*Bene scripsisti de me Thoma*“, čo znamená „*Dobre si o mne písal, Tomáš*“.

V preambule dokumentu pápež pototýka, že „doteraz nedisponujeme kultúrou, ktorá je nevyhnutná“ na vyrovnanie sa s krízou, ktorú prežívame. Čo sa tým myslí?

Doteraz sme neasimilovali veľkú kultúrnu novosť Druhého vatikánskeho ekumenického koncilu a stále sa rozbierame k falošným alternatívam. Jedni si myslia, že je stále potrebné bojovať proti modernosti, ktorú vnímajú ako jedinú hrozbu. Druhí si myslia, že by sa Cirkev mala prispôsobiť modernosti, ktorú chápú ako nádej a riešenie všetkých problémov. Málokto si však uvedomuje, že modernosť prežíva dramatickú krízu a že Cirkev má v súčasnosti za úlohu túto modernosť zachrániť alebo ukázať cestu k inej modernosti.

Všetky moderné hodnoty hlásané bez Boha a proti Bohu sa obracajú vo svoj opak. Je potrebné korigovať modernosť, a tak ju zachrániť. Je potrebné osloviť moderného človeka, ktorému hrozí, že upadne do nového technologického bar-

barstva. Doteraz sme si dosťatočne neuviedomili, že zajtrajší svet bude svetom, v ktorom sa váha Európy a USA umenší a váha Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky vzrástie. Umenší sa demografická váha, umenší sa ich ekonomická i kultúrna váha. Skoro polovica katalíkov žije v Latinskej Amerike. Cirkev prežíva v Afrike a Ázii bezprecedentnú misijnú expanziu. Tieto kontinenty nie sú presvedčené, že Európa je avantgardou svetovej kultúry. V Európe narastá nedôvera. Vo zvyšku sveta rastie náboženstvo a rastie aj Katolícka cirkev. Je v tom veľa dobrého aj riskantného.

Potenciálne určite áno. Asi tritisíc cirkevných provincií, ktoré vo svete existujú, posielajú na štúdiá do Ríma každročne svoju najlepšiu mládež, neraz sú to mladí kňazí, ktorí už plní nejakú zodpovednú pastoračnú službu. Sú medzi nimi budúci biskupi, kardináli, pápeži. Počas štúdií vznikajú priateľstvá, ktoré trvajú po celý život. Vychováva sa riadiaca trieda, ktorá je v globálnej epochi veľmi potrebná. Je tu možnosť vyučovať vzhľadom na početné a rozmanité perspektívy a ich konfrontácie. Je to privilegovaný téglík, v ktorom sa môže zrodiť kultúra, ktorá bude vyššia kríze, ktorú svet prežíva. Len v Taliansku máme najmenej tridsať pápežských univerzít a pridružených inštitútorov, ktoré predstavujú všetky veľké kultúrne a duchovné tradície a charizmy, ktorými sa sýtil život Cirkvi. Priemernej úroveň výučby je dobrá, a nezriedka sa objavia špičky. Talenty skrátka existujú.

Môžeme však povedať, že hospodárime s nimi s nevyhnutnou rozhodnosťou a odvahou? Možno o tom pochybovať. Aby sa mohli zrodiť veľké kultúrne hypotézy, ktoré potrebujeme, je nutný oveľa intenzívnejší dialóg medzi rôznymi inštitúciami a bratskejšia spolupráca, aby sa pri zachovaní a rešpektovaní rôznych chariziem prepojilo všetko bohatstvo, ktorým každý disponuje; úsilie o vytvorenie siete s ostatnými výchovnými inštitúciami po celom svete a zvýšená výmena výsledkov a hypotéz bádania s „laickými“ akademickými inštitúciami.

Ďalej je nutné budovať rozsiahlu pastoráciu na „laických“ univerzitách, a tak podporovať skúsenosť viery študujú-

>>>

Myslite si, že univerzity, ktoré sú spojené s Cirkvou, predstavujú „kultúrne laboratórium“?

cich aj vyučujúcich týchto univerzít a tiež učíť z ich skúseností.

Nemyslite si, že cirkevným inštitútom hrozí, že sa prispôsobia nešvárom univerzitného sveta? Ako to urobiť, aby boli opäť dielňou pre triedu schopnú utvárať predstavu budúcnosti?

Riziko existuje a je veľké. V podstate ide o riziko egocentrizmu. Zaiste, máme povinnosť zabezpečiť študentom maximálnu vedeckú úroveň. Naše poslanie sa tým však nevyčerpáva. Pred egocentrizmom uchráni skúsenosť živej Cirkvi, ktorá má tri piliere.

Prvým pilierom je vernosť jej učiteľskému úradu. V súčasnosti všetci vidia kritérium pravdy sami v sebe, v tom, čo každý myslí a mieni. Prvé kritérium myšlenie kresťana však spočíva v tom, že sa vystaví kríze vyvolanej Slovom toho, ktorý ma pozná hlbšie, ako sa poznám ja sám, a má ma väčšmi rád, ako ja seba samého. Magistérium nie je voči môjmu svedomiu vonkajšie, nie je to cudzí prvok vnucujúci sa zvonku. Skôr je to vnútorný prvok môjho svedomia. Usudok sa rodí v dialógu s magistériom.

Druhým pilierom, ak chceme kritériom je imanencia života v konkrétnom kresťanskom spoločenstve, v ktorom existuje možnosť vyučovať, učiť sa a tiež byť korigovaný. Veda nie je všetko a je nevyhnutne a nutne abstraktná. Potrebuje sa stretnúť s múdrošou, ktorá vysvetlňuje konkrétny prípad a vníma spôsob, akým Duch v životných situáciach konkrétnie pôsobí. *Scientia a sapientia* sa majú ustavične vzájomne osvecovať.

Tretím je samotná univerzita ako spoločenstvo života, priateľského a brat-

ského dialógu s ostatnými vyučujúcimi a študentmi.

Pápežský dokument sa týka vzdelávacích inštitúcií Cirkvi, najmä katolickych. Je spomínaná preambula návrhom aj pre tie inštitúcie, ktoré nie sú priamo ustanovené cirkevnou autoritou, ale majú ku katolíckej tradícii nejaký vzťah?

Podľa môjho názoru sa táto preambula týka všetkých univerzít, a to nielen katolíckych.

Do stredu je potrebné klášť študenta. Čo je účelom univerzity? Vzdelenie a výchova ľudí, ktorí budú vedieť myslieť a odovzdávať metódu myšlenia, učiť a čítať vo svojom srdci logické a etické dôkazy, s ktorými nás do sveta postavil Boh. Učiť sa čeliť všet-

kému, čo sa deje a čo je nám povedané, všetkým dostupným informáciám podľa týchto dôkazov a to všetko organizovať vo vzťahu k oným hlbokým požiadavkám nášho srdca, ktoré nám boli dané spoločne s etickými a mravnými evidenciami.

Čím sa vyznačuje „katolícka“ univerzita? Stretnutie s Kristom vo svätostiach a v živote Cirkvi osvecuje naše istoty a naše pôvodné požiadavky a stáva sa základnou hypotézou zmyslu, s ktorého pomocou sa vyrovňávame so životom. Život človeka sa tak stáva nekonečným procesom overovania a osvojovania, v ktorom viera zreje spolu so životom.

Zhováral sa ANDREA TORNIELLI
(Snímky: archív, KUR)

Prednášky ÚSKI

Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie (Sekcia ÚSKI pre vedu a vieri) vás pozýva na diskusné semináre, ktoré sa uskutočnia v letnom semestri 2018.

pondelok 12. marca 2018 o 18.00 h

Mgr. Iveta Schusterová, PhD.

Psychologická pomoc a podpora obetiam a svedkom násilia – I.časť

Prednášky sa uskutočnia v Dome Quo vadis v Bratislave

Vstup voľný

Predhovor pápeža Františka ku knihe vybraných textov Benedikta XVI. o kňazstve

Teológia na kolenách

Svätý Otec FRANTIŠEK napísal predislov v knihe *Učiť a naučiť sa Božej láske* (*Insegnare e imparare l'amore di Dio*). Ide o zbierku homilií o hodnote modlitby, ako srdeci života každého kňaza, ktorých autorom je Joseph Ratzinger i pápež Benedikt XVI. (na snímke).

Vždy, keď čítam diela Josepha Ratzingera/Benedikta XVI., je mi stále jasnejšie, že tento muž vždy robil a doteraz robí „teológiu na kolenách“. Je totiž zrejmé, že skôr ako teologickým velikánom a učiteľom vieri, je to človek, ktorý naozaj verí a naozaj sa modlí. Muž, ktorý zosobňuje svätošť, muž pokoja, Boží muž. A takto príkladne stelesňuje jadro všetkého kňazského počinania – onoho hlbokého zakorenenia sa v Bohu, bez ktorého sú zbytočné všetky organizačné schopnosti, domnelá intelektuálna nadradenosť, peniaze a moc.

Benedikt XVI. stelesňuje onen trvalý vzťah k Pánovi Ježišovi, bez ktorého nič nie je pravda a zo všetkého sa stáva rutina, z kňazov sú takmer platení zamestnanci, z biskupov byrokrati a z Cirkvi nie Cirkev Kristova, ale akýsi nás produkt, vcelku zbytočná neziskovka.

SLÚŽIŤ CIRKVI

Kňaz „stelesňuje Kristovu prítomnosť a vydáva svedectvo o jeho spasiteľnom milosrdenstve,“ píše v tejto súvislosti Benedikt XVI. v liste, ktorým vyhlásil Rok kňazov. Ked' si čítame túto knihu, jasne si všímame, ako on sám za vyše 65 rokov kňazstva prežíval a doteraz prežíva, príkladne dosvedčoval a doteraz dosvedčuje túto podstatu kňazského života.

Kardinál Gerhard Müller spoľahlivo potvrdil, že teologicke dielo Josepha Ratzingera a neskôr Benedikta XVI. rád jeho autora do zástupu významných teológov na Petrovom stolci, akým bol napríklad Lev Veľký, veľký pápež, svätec a učiteľ Cirkvi.

Benedikt XVI. sa vzdal činného výkonu Petrovej služby a rozhodol sa, že sa bude úplne venovať službe modlitby. „Pán ma volá, aby som ,vystúpil na vrch' a ešte väčšmi sa venoval modlitbe a rozjímaniu. Neznamená to však opustiť Cirkev, ale naopak. Ak to odo mňa Boh žiada, tak práve preto, aby som jej mohol slúžiť nadalej s rovnakou odanostou a tou istou láskou, s ktorou

som sa o to usiloval doteraz,“ povedal vo svojom poslednom, dojemnom príhovore pred modlitbou Anjel Pána (24. 2. 2013 – pozn. red.).

K úplne správnej úvahе prefekta Kongregácie pre náuku vieri by som z tohto hľadiska rád dodal, že možno práve teraz, ako emeritný pápež, nám Benedikt XVI. veľmi zjavne udeľuje jedno zo svojich najväčších teologických po naučení – lekciu „teológie na kolenách“.

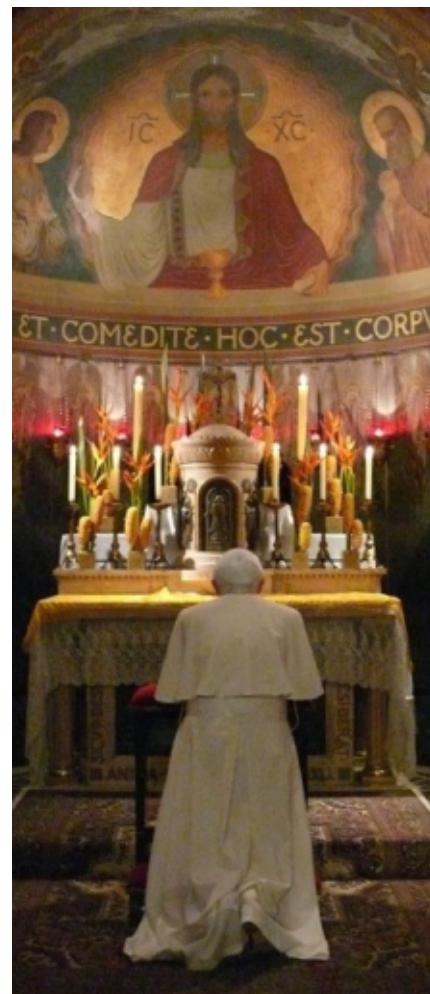
PRAVÁ MODLITBA

Možno práve predovšetkým z kláštora Mater Ecclesiae, do ktorého sa uchýlil, Benedikt XVI. naďalej a ešte jasnejšie svedčí o onom „základnom faktore“ a vnutornom jadre kňazskej služby, na ktorý diakoni, kňazi a biskupi nikdy nemajú zabúdať – hlavnou a najdôležitejšou službou nie sú bežné záležitosti manažmentu, ale neprerušovaná modlitba za druhých. Modlitba telom aj dušou tak, ako to práve teraz činí emeritný pápež: trvale pohružený v Bohu a srdcom obrátený stále k nemu, ako milujúci, ktorý v každej chvíli myslí na milovaného, nech už robí čokoľvek.

Takto nám Jeho Svätošť Benedikt XVI. svojím svedectvom ukazuje, čo je to prává modlitba: nie zamestnanie niektorých osôb, ktoré sú považované za obzvlášť zbožné a možno tiež nevhodné na riešenie praktických problémov; ani ona „činnosť“, ktorú tí aktívnejší medzi nami pokladajú za rozhodujúci prvok našej kňazskej služby, a tým de facto modlitbu vykazujú do „volného času“. Modlitba nie je ani akýsi dobrý návyk, ako trochu upokojíť svedomie, či zbožný prostriedok, ako od Boha získať, čo v danej chvíli máme za potrebné. Modlitba, ako nám Benedikt XVI. dosvedčuje, je rozhodujúci činitel'. Je to príhovor, ktorý Cirkev a svet v tejto chvíli epochálnej zmeny potrebujú väčšmi ako inokedy, ako sol', väčšmi ako sol'.

KĽÚČ K SRDCU BOHA

Modlit' sa znamená zverovať Cirkev Bohu s vedomím, že Cirkev nie je na-

ša, ale Jeho – a práve preto ju Boh nikdy neopustí; pretože modlit' sa znamená zverovať Bohu svet a ľudstvo. Modlitba je kľúč, ktorý otvára Božie srdce. Ona jediná dokáže stále znova privádzať Boha do tohto nášho sveta a rovnako tak iba ona jediná vie stále znova privádzať človeka a svet k Bohu – ako mátnotratného syna k svojmu otcovi, ktorý v plnosti svojej lásky k synovi nečaká nič iné, než že ho bude môcť znova objať. Benedikt XVI. nezabúda, že modlitba je hlavnou úlohou biskupa (porov. Sk 4, 6).

Modlitba tak ide skutočne ruka v ruke s vedomím, že bez nej by svet nielen čoskoro stratil smer, ale aj rýdzí zdroj života. „Pretože bez vzťahu k Bohu sme ako sately, ktoré stratili svoju obežnú dráhu, ako rozumu zbavené sa rútia do práz dna a rozkladajú nielen seba, ale ohrozujú aj druhých,“ píše J. Ratzinger v jednom z mnohých prekrásnych obrazov, ktorými je posiata táto kniha.

(Krátené)

Franciscus

(Odseky a medzititulky: redakcia)

Zdržanlivosť je pre pôst cvičiskom a pôst pre zdržanlivosť zaťažkávacou skúškou

Dekalóg pôstu

Zdá sa, že nám súčasnosť svojím konzumizmom prináša viacej problémov, ako si myslíme. Veľmi rýchlo sme si na blahobyt zvykli a ani si neuvedomujeme jeho ruinujúce následky na telo a dušu.

Následkom chorôb zapríčinenej prejedaním sa a nezdruhou výživou zomiera viacero ľudí ako v čase vojen. Čo je však horšie, konzumizmus je aj silná zbraň zlého proti našej duši. Preto si dovolím tvrdiť, že sa, žiaľ, tejto závažnej a rozsiahlej téme v súvislosti s duchovným životom málo venujeme. Pôst si neraz stotožníme s pôstom farizejov či diétovi, a tak uberaeme na jeho hodnote. Keď sa niekto rozhodne radikálnejšie postaviť, v najbližšom okolí obyčajne nejde porozumenie.

VÝCHODNÍ OTCOVIA

Božie slovo nám predkladá hodnotu pôstu už v *Starom zákone*, nehovoriac o štyridsaťdňovom pôste Ježiša Krista na začiatku jeho verejného účinkowania, čo my postihnutí práve konzumizmom prehliadame. Taliansky barnabita Antonio Gentili vo svojom diele *Chlieb a voda* (*A pane e acqua*) napísal: „*Sme prejedení a otrávení, neschopní rozlišovať naše inštinkty. Naše stravovanie je takmer odtrhnuté od našej fyziologickej potreby. Už sme sa odučili vyberať a rozhodovať, čo je pre nás lepšie. A to sa týka aj jedenia.*“

Hriech obžerstva je podľa východných otcov jeden z ôsmich hlavných hriechov a zaraďuje sa medzi prvé tri,

z ktorých sa odvájajú ďalšie hriechy. Ak je naša duša postihnutá hoci len jedným hriechom, sme náchyní k ďalším.

V labyrinte rôznych ponúk a vplyvov súčasnosti často nevieme, odkiaľ začať, a veľkú úlohu zohráva aj strach z hľadu, aj keď pravskutočnýdivý hlad prichádza okolo deväťdesiateho dňa, po vyčerpaní vlastných zásob tela. Druhá krajnosť je, že sa postíme a potom prejedáme. Odpoved' na tento problém nám dávajú majstri duchovného života – východní otcovia, ktorí ponúkajú neobyčajnú skúsenosť a hlbokú analýzu pôstu. Súčasní asketi toto učenie dopĺňajú skúsenosťou Cirkvi a poznaním vedy.

STRÁŽ SI SRDCE

Sv. Bazil, učiteľ Cirkvi, mnich a učenec, ktorý žil v 4. storočí, venoval pôstu dve homílie. Pôst spomína aj v asketických dielach a v mníšskych pravidlách, ktoré písal dvadsať rokov. V *Reči o zrieknutí sa sveta a o duchovnej dokonalosti* reaguje na mníchov, ktorí jedli tajne. Znamená to, že nemali disciplínu v jedení, čo sv. Bazil nazýva krádežou. Bazil Veľký cituje z *Knihy prísloví* (4, 23), od čoho treba začať: „*Veľmi stráž svoje srdce.*“

Týmto výrokom z Božieho slova nás sv. Bazil Veľký privádzza k žriedlu hriechu. Chrán si srdce, lebo keď príde ná-

ruživá myšlienka, srdce nám zabráni realizovať ju. Priopomína aj zámer zlého, ktorý striehne ako zlodej na zlato, aby nás oklamal ako Adama. Cez jedlo sa opovážil pokúsať aj samého Krista na púšti. On vie, že nestriedmost' v jedle je prvá príčina zla, strašný jed.

Hriech obžerstva však nespochívá iba v množstve jedla, ale aj v túžbe a chuti. Preto túžba trochu si pochutnať t'a posunie v náruživosti do prejedania, napája všetky zmysly a zapríčinuje to, že tvoja duša sa stáva akoby lesom hriechov plným divých zvierat. Tí, ktorí ostávajú neumiernení v jedle, sú klamliví, kľajú, lámu prísahu, sú hašteriví, krikľúni, frajeri, utajení... Sú protivníkmi pobožného a svätého života. Tento jav potvrdzujú aj slová sv. Pavla: „*Potom to však už nerobím ja, ale hriech, ktorý vo mne sídli*“ (Rim 7, 17).

DISCIPLÍNA V JEDENÍ

V praxi mníšskeho života Bazil videl veľa závislých. Ich závislosť sa prejavovala porušovaním disciplíny jedenia. Takito tvrdí ľudia zanechali duchovný život a hynuli v hriechoch sveta.

Bazil ako vždy hovorí o následkoch obžerstva a nezdržanlivosti cez to, že poukazuje na biblické postavy. Nezdržanlivosť v jedle zapríčinila Adamovi smrť a svetu záhubu. Z Noema sa vysmieval syn, Cham bol prekliaty, Ezau stratil právo prvorodenstva a nadviazal vzťahy s Chaldejcam, Lót upadá do hriechu proti prírode. Prejedaním sa podľahli Izraeliti klaňaniu sa idolum. Skrzes zdržanlivosť sa však prorok Daniel stál pánom chaldejského kráľovstva, zničil idoly, zabil draka, upokojil levov, predpovedal vtelenie Slova a odhalil skryté tajomstvá. Traja mládenci dokázali odignorovať kráľov hnev, pretože sa povznesli nad príjemnosť jedla, a bez strachu vošli do rozpálenej pece a robili iné odvážne činy.

Na danú tému hovoril sv. Bazil Veľký veľa, ale dodajme, že keď ovládneme svoj žalúdok, budeme bývať v raji, keď nie, zhynieme na veky. S našimi chútkami musíme bojovať do smrti. Keď sa nedokážeme zrieckať jedla, nedokážeme sa zrieckať ani iných vecí.

POŽÍVAČNOSŤ

O požívačnosti hovoria takmer všetci otcovia ako o prvej a najnebezpečnejšej strasti. Prvý duchovný boj, aký máme začať, je boj s požívačnosťou. Dôležité je vytrvať dokonca. „*Žalúdku nevyhovuj, aby sa neobnovili tvoje predchádzajúce hriechy,*“ hovorí bl. abba

»»

Izaiáš. V súvislosti s pôstom v jednej homílie sv. Bazil Veľký hovorí, že „väčšou príjemnosťou pre nás je uspokojiť chúťky žalúdka ako starostlivosť o svoju dušu“.

Istý grécky aforizmus zasa upozorňuje, že je nutné držať žalúdok v zdržanlivosti. Lebo ten, kto dovolí, aby ho žalúdok riadil, stráca vnútornú citlivosť. A preto „nájdime svoj pôžitok v božských slovách a urobme si slávnosť z rozprávania svätých otcov. Nelehodme preto bruchu, ale duchovne sa radujme“. A preventívne sa chráňme pred pokušením: „Nedávaj jedlo na stôl pred stanovenou hodinou.“

V Apostegmách čítame aj o ďalších zhumných následkoch poživačnosti pre náš duchovný život. Jeden starec poviedal: „Poživačnosť je matkou smilu“ a „ten, kto ovláda svoje bricho, je schopný ovládať aj svoju necudnosť a jazyk.“ Iný starec dodáva: „Bohatstvom duše je zdržanlivosť. Získajme si ju s pokorným zmysľaním a utekajme pri tom od domyšľavosti. To je matkou všetkého zla.“

Sv. Ján Kasián spomína, že prirodzenosť obžerstva so svojimi následkami je až trojité: prvá nás nabáda, aby sme jedli skôr, ako je to v programe dňa – kritizovanie; druhá nás nabáda jest' do pocitu uspokojenia, nehladiac na chuť – telesná náruživosť; tretia sa vyžíva vyhľadávanými stravami – láska k peňazom.

Preto treba, aby sa mnich riadil troma zásadami: predovšetkým jest' v určenom čase a na určenom mieste; obmedzoval kvantitu jedla a uspokojil sa s akoukoľvek stravou, hlavne jednoduchou.

ČO JEME, TÝM SME

Zdržanlivosť ide ruka v ruke s pôstom. Zdržanlivosť je pre pôst cvičiskom a pôst pre zdržanlivosť začázkávacou skúškou. Odhliadnuc od čias otcov a mnišskej disciplíny A. Gentili ponúka Dekalóg stravovania pre dnešné časy. Taliansky duchovný spisovateľ hovorí, že človeka formuje životospráva, predovšetkým pravidelnosť požívania jedla, ktoré má byť jednoduché.

Parafrázujúc známy výrok môžeme sformulovať heslo: *Povedz mi, ako ješ, ja ti poviem, kto si.* To, ako jeme, je oveľa dôležitejšie pre naše zdravie, ako to, čo jeme. Nebude zbytočné pripomenúť, že 97 % toho, čím sme, spôsobuje to, čo jeme (sme výslednicou procesu metabolismu jedla).

Treba však dodat', že človeka formuje aj to, ako je. Z toho vyplýva tvrdenie, že najlepší je taký pôst, počas ktorého

sa človek stravuje zdržanlivo a pravidelne – čiže ide o múdre stravovanie. Veľkí asketi spomínajú, že lepšie ako pôst je zdravé a striedme stravovanie.

KULTÚRA STOLOVANIA

Nezabúdajme na to, že inštinkt prijímania potravy vtahuje najviac vonkajších a vnútorných pocitov, s ktorými musí človek pracovať a pretvárať ich na čo najväčšmi vznešené. A to je charakteristické pre všetky kultúry.

Desatoro

- 1. Uvedomovať si každý aspekt toho, čo prežívame, ako aj prírodu, prípravu a chut' jedla. Potom sa každé vedomé užívanie jedla premení na rituál. Aby sme to ľahšie dosiahli, môžeme aspoň raz v týždni (napríklad v piatok) posediť pri stole v hbokom tichu.**
- Počas jedla sa sledovať: páči sa nám jedlo alebo nie, koľko si naberáme, veľkosť kúskov, ako jeme (pokojne, pažravo, s nechuťou, nenásytnie). Jedáleň je test. Ako jeme svedčí o našom duchovnom stave, o tom, aký máme vzťah k veciam, k sebe a k iným ľuďom.
- 3. Prijímať a nie napchávať sa jedlom, chápať jedlo ako dar na chutné a príjemné užívanie. To spôsobuje lepšie prežúvanie jedla a chráni nás od prejedania sa.**
- Jest' tak, aby strava bola v ústach dovtedy, kým nestratí chut', pretože výživné látky z potravín sa vstrebávajú cez podnebie a začiatočná etapa trávenia sa začína v ústach.
- 5. Spracovávať riedku stravu ako pevnú a pevnú premieňať na riedke, čiže vychutnávať ich do krajnosti a hľať bez problémov.**
- Jest' iba pri stole v určenom čase, podľa programu. Výnimkou je ovocie, ktoré môžeme jest' kedykoľvek.
- 7. Počas jedla piť málo (asi hodinu pred jedlom a hodinu po ňom), ale veľa medzi časom jedla.**
- V procese jedenia kladieme príbory na stôl a nemanipulujeme nim.
- 9. Poznáme tri spôsoby jedenia: umierenosť – ked' jedla prijíname menej a vstávame od stola nie celkom nasýtení; nasýtenosť – prijíname dostatočné množstvo jedla; obžerstvo – prijíname jedlo navyše, prejedáme sa. A to nám pripravuje budúce choroby. To je to, čo jeme v prospech liekov a lekárov.**
- Radšej jest' menej a vyberať si to lepšie a zdravšie pre nás, a deliť sa.

Pred jedlom a po jedle prosíť o požehnanie a d'akovat' celým srdcom Bohu, darcovi všetkého dobra; prírode, ktorá nám daruje potravu; človeku, ktorý pestuje, spracováva a balí potraviny.

Z tohto poznania vznikla múdra prax: upriamiť pri stole pozornosť na pocity, ktoré nie sú späť s prijímaním potravy, napríklad počúvaním alebo rozmyšľaním o niečom či rozprávaním sa. Rozprávanie alebo mlčanie však nemá po kazit' náladu pri stole, ale má ju, naošak, umocniť. No pre nevhodnosť programov sa neodporúča pozerať televízor.

Potvrdzujú sa slová prestížneho katolíckeho slovníka: „Znovuobjavenie pôstu bude bezpochybne dôležitým faktorom morálnej obnovy“ (Dictionnaire de spiritualité, Paris 1974).

„Jeden brat sa spýtal starca: „Najest' sa a napíť nie je ani dobré, ani zlé. Čo to však v človeku spôsobuje?“ Starec odpovedal: „Nestriednosť spôsobuje všetko зло. A Pán zase prikazuje svojim učeníkom: „Dávajte si pozor, aby vaše srdcia neboli zaťažené nestriednosťou, opilstvom a starostlami o tento život.““ (Apostegmy, Výroky a pribety púštnych otcov)

Potom, ako hovorí Gentili, „stolovanie bude zjavením, nádherná eucharistická metafora“, pretože proces prijímania potravy „dáva surovému novú podstatu; jedlom telo ožíva“.

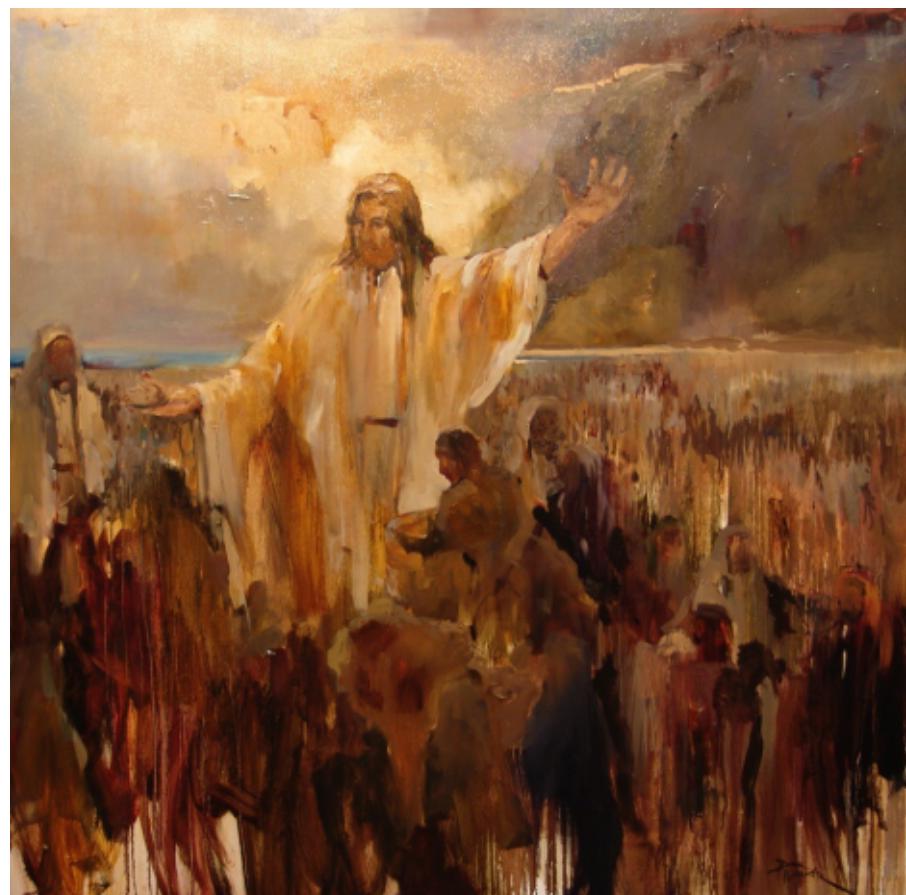
Sr. ŠTEFÁNIA BLICHOVÁ, OSBM

(So súhlasom časopisu Slovo)

(Snímky: archív)

V kresťanskej liturgii sa stretávame nepochybne najčastejšie so slovom *amen*

Nech sa stane

Dirk Walker: *Reč na vrchu*

Amen patrí medzi hebrejské termíny, ktoré sa starostlivo zachovali v kresťanskej liturgii spolu s takými ako *alleluja, hosanna, sabaot, cherubíni, seraňin, nehovoriac o celom rade mien hebrejského pôvodu, počnúc od samotného mena Ježiš.*

Zdá sa, že liturgické používanie hebrejského jazyka sa vždy prijímalo bez diskusie. V 9. storočí, v čase slovanskej misie sv. Cyrila a Metoda, bavorskí knázai na Veľkej Morave spochybňovali staroslovensku liturgiu s tým, že liturgicky priateľne súlen tri jazyky: latinčina, gréčtina a práve hebrejčina. Rovnaký názor vtedy hlásali aj v Benátkach.

Hebrejčina teda nebudila najmenšie podozrenie, hoci s inými jazykmi to nebolo tak samozrejmé. Sv. Cyril-Konštantín, veľký vzdelanec a úžasný polyglot, vedel vedľa materskej gréčtiny nielen po latinsky a staroslovensky, ale

okrem iného aj po hebrejsky. Vedel, že na kresťanskom východe sa oddávna slúži liturgia v mnohých jazykoch. Keď na tú tému diskutoval v Benátkach, vymenoval medzi týmito jazykmi arménčinu, gruzínsku, arabčinu, ale aj koptčinu a sýrčinu, teda všetko jazyky, ktoré sa doteraz používajú vo východných cirkvách.

NAJČASTEJŠÍ VÝRAZ

So slovom *amen* sa v kresťanskej liturgii stretávame nepochybne najčastejšie. Termín bol prevzatý z hebrejskej *Biblie* a z judaizmu, kde sa často používa ako potvrdenie vyslovované na

konci modlitby alebo formula zmlieania, požehnania, prekliatia či prísahy. Odvodzuje sa zo slovesa *aman*, ktoré vyjadruje predstavu byť *mocný, pravdivý, dôveryhodný* a znamená *skutočne, určite, naozaj tak, prirodzene alebo jednoducho áno*.

V *Septuaginte*, v najstaršom gréckom preklade *Biblie*, je slovo *amen* v originálnom hebrejskom znení zachované len zriedka, a vždy vo výrazne liturgickom kontexte. Prekladá sa slovom *gēnoito, nech sa stane*, teda skôr v zmysle želania než istoty. Napriek tomu však ako *Nový zákon*, tak aj kresťanská liturgia v rôznych jazykoch nadálej zachovávajú hebrejskú formu *amen*. Dovoľuje to brať do úvahy celé bohatstvo významov tohto termínu, ak sa prirodzene, venuje pozornosť zodpovedajúca biblickej liturgickej katechéze. Inak v bežnom povedomí často prevládne dojem, že *amen* znamená čosi ako *koniec, bodka*. Nie je to však tak. Ide o termín príbuzný s podstatným menom *èemet*, t. j. *pravda*, a rôzne formy slovesá *amān* znamenajú *veriť, dúfati, byť verný, verejnosť, silný, neodvolateľný, trvalý*.

BOH AMEN

V hebrejskom texte *Knihy proroka Izaiáša* sa hovorí priamo o „*Bohu Amen*“ (Iz 65,16), čo preklady, počnúc gréckou *Septuagintou*, zväčša opisujú ako *verný Boh alebo pravdivý či tiež Boh pravdy*. Napríklad v *Kralickej biblii* (1613) text z Izaiáša znie: „*Ten, kteryž bude sobě požehnání dávati na zemi, požehnání dávati sobě bude v Bohu pravém, a kdož písahati bude na zemi, písahati bude skrze Boha pravého.*“

V latinskej *Vulgata* sv. Hieronym však zachoval obrat „*Boh Amen*“. V 20. storočí, vo francúzskom ekumenickom preklade zvanom TOB, zostal Izaiášov výraz preložený s hebrejským *amen*.

Kým Izaiáš hovorí o „*Bohu Amen*“, v *Apokalypse*, poslednej knihe Nového zákona, patrí tento titul Kristovi. Čítame: „*Toto hovorí Amen, verný a pravdivý Svedok, Počiatok Božieho stvorenia*“ (Jzv 3,14). A sv. Pavol v 2. liste Korinťanom píše: „*Ved' Boží Syn Ježiš Kristus nebol aj ,áno' aj ,nie', ale v nôm bolo iba ,áno'*“ (2 Kor 1,19-20).

KTO JE DÔLEŽITEJŠÍ

V gréckom teste Nového zákona sa slovo *amen* objavuje celkom až 126-krát. Z toho najčastejšie, 99-krát, z úst Ježiša Krista a to v slovách „*amēn légo hymīn*“, čo sa zvyčajne prekladá ako „*veru, hovorím vám*“. *Vulgáta*, podobne

»»

ako sýrska *Pešitta*, zachovala pôvodný termín *amen*. Čítame: „*Amen dico vobis.*“ Ked’ Kristus používal tieto slová, môžeme to považovať za jeho predstavenie sa, v ktorom sa odvoláva na svoju ustavičnú, plnú zhodu s vôleou Otca, ktorému vždy hovorí: „*Ano!*“

Aj mimobiblická tradícia, ako židovská, tak aj kresťanská, prikladá termínu *amen* veľkú váhu. V traktáte babylonského *Talmudu* nazvanom *Berachot* sa zachovala dokonca diskusia o tom, kto je dôležitejší: či ten, kto modlitbu prednáša, či ten, kto na ňu odpovedá *amen*. Niektorí rabíni sa prikláňali k tomu, že dôležitejší je, kto vyslovuje *amen*. Aj to ukazuje na význam prikladaný to-muto slovu.

Upozorňuje sa tiež na to, že sa má vyslovovať výrazne a s presvedčením. Ottovia Cirkvi videli práve vo vyslovovaní *amen* výraz viery v hlásané slová a vo sviatosti. Sv. Augustín vo svojich mystagogických katecházach vysvetluje novokrstencom, že *amen* znamená *to je pravda* a jeho vyslovenie je to isté, čo vlastný podpis.

LITURGIA EUCHARISTIE

Amen sa často objavuje v eucharistickej liturgii. Najmä v latinskom obrade má zvlášť dôležité miesto na konci veľkej eucharistickej modlitby, po slovách kňaza: „*Skrze neho a s ním a v ňom máš ty Bože Otče všemohúci, v jednote Ducha Svatého, všetku úctu a slávu.*“, veriaci odpovedajú: „*Amen.*“ Vyznávajú tak vieru v tajomstve Eucharistie. Zno-

Miki de Goodaboom: *Reč na vrchu*

vu potom vyslovujú slávnostné *amen* pred prijatím hostie, aby potvrdili svoju vieru v Kristovu prítomnosť.

Tento starobyly zvyk, ktorý spomína už v 3. storočí Hipolyt Rímsky v *Apoštolskej tradícii*, v neskorších časoch zanikol. Vrátil sa znova až po II. vatikánskom koncile s liturgickou reformou. Aj v časoch, keď veriaci pristupovali k svätému prijímaniu mlčky, kňaz pred prijatím hovoril: „*Telo pod spôsobom chleba a pod spôsobom vína Krv náš-*

ho Pána, Ježiša Krista, nech uchráni moju dušu pre život večný. Amen.“

Vo všetkých východných obradoch a v západnom kresťanstve v mozarabskom ríme, dodnes praktizovanom v Španielsku veriaci odpovedajú *amen* ako po premenení chleba, tak i vína.

Na kresťanskom Východe aj Západe teda tento hebrejský termín stále slúži na vyjadrenie viery v Eucharistiu.

ALEKSANDER KOWALSKI
(Preklad: BOKA PIKA)

PriestorNet

NÁBOŽENSTVO
KULTÚRA
SPOLOČNOSŤ

priestornet.com

Pravdepodobne najstaršia kalvária na území Uhorska čaká na svoju obnovu

Bratislavská kalvária

Rekatolizácia priniesla do strednej Európy nový, dovtedy neznámy fenomén. Bolo to budovanie kalvárií, miest, pripomínajúcich vrch v Jeruzaleme, na ktorom zomrel Ježiš Kristus.

Rozsah jednotlivých kalvárií bol rôzny, od prostých krížových ciest v okolí kostola alebo cintorína, cez väčšie niekoľkostanicové kalvárie až k bohatým typom.

Hlavnou časťou kalvárií boli zastávky krížovej cesty, kedysi nazývané aj štacie. Spočiatku ich bolo 12, neskôr 14, ktoré boli zakončené kostolom

alebo hrobkou Krista ako poslednou zastávkou. Ostatné zastavenia, ktoré predstavovali rôzne scény, od Večere Pána až k sudcovskej stolici Piláta, sa volili voľne. Okrem toho na kalvárii zvykli bývať aj kaplnky, ktoré však neboli súčasťou krížovej cesty a predstavovali obrazy svätých, Nanebovzatie a podobne.

ZNAK VĎAKY

Po víťazstve cisárskych vojsk nad Turkami pri Viedni (12. septembra 1683) sa v habsburskej monarchii začali zriaďovať kalvárie a krížové cesty ako znak vdăky za víťazstvo kresťanských armád. Na počesť porážky Turkov a na „večnú pamiatku“ udalosti sa rozhodli Bratislavčania vybudovať pamätník – Krížovú cestu na bratislavskej Kalvárii.

Iniciátorom vybudovania azda prvej kalvárie na území Uhorska bol jezuitský páter Albert Mechtl. Za lokalitu si vybral kopec severozápadne od terajšej hlavnej železničnej stanice, strmo nad Pražskou cestou. Na tomto kopci údajne stála v roku 1683 naposledy turecká hliadka a na stožiari viala zástava s polmesiacom.

Skôr, ako sa jezuiti pustili do realizácie kalvárie, získali súhlas mestskej rady a ostrihomského arcibiskupa, a až potom sa urobila zbierka medzi šľachtou a mešťanmi.

Dňa 27. mája 1694 sa počas slávnostnej procesie položil základný kameň Kaplnky sv. Kríza a začali sa stavebné práce. Druhá veľká procesia sa vypravila na bratislavskú Kalváriu 16. septembra 1694. Zúčastnili sa jej cirkevní hodnostári, svetské osobnosti zastúpené vysokou šľachtou, mešťianstvom a ľudom. Na tomto zhromaždení sa slávnostne vztýčil a posvätil kríž s bronzovým Kristom. Tvrdenie, že bronzový Kristus by mal byť dielom Georga Rafaela Donnera (1693 – 1741) z 50-tych rokov, alebo dokonca sochára Franza Xavera Messerschmidta (1736 – 1783), ktorý tvoril zhruba o sto rokov neskôr, je prehnané. Skutočnosť je však taká, že v čase posviacky kríža mal Donner iba jeden rok....

MODLITEBNÁ KNIŽKA

V roku 1723 vyšla v Bratislave u tlačiaru Jána Pavla Royera modlitebná knižka o bratislavskej kalvárii s názvom *Trojaká svätá a útechyplná Krížová cesta sprevádzaná ústnou modlitbou, dobrými myšlienkami a duchovným spevom na vrchu Kalvária, ležacej blízko kráľovského slobodného a hlavného mesta Prešporok v Uhorsku. Určená všetkým Krista a kríž milujúcim dušiam na oblúbenú pobožnosť*. Knihu zdobí 21 medaily zobrazujúcich nie-

>>>

ktoré architektúry, oltáre sakrálnych objektov, ako aj umelecké diela jednotlivých štácií. V knihe je aj správa, že kostol ešte nie je hotový a chýbajú ešte dve zastavenia, ktoré sú však už na rytinách zobrazené. Kostol zrejme nikdy neboli dokončený tak, ako ho zobrazuje rytina – zaklenutý a zastrešený. V období okolo roku 1900 však určite nemal strechu.

Ktoré zo zastavení sa zhovili neskôr, sa dá ľahko zistiť, keďže všetky sú zhodné s rytinami. Možno to boli hrob a väzenie, ktoré sú predsa len trochu odlišné.

NETRADICNÉ ZASTAVENIA

Bratislavský komplex kalvárie nemal 14 zastavení klasickej krízovej cesty, ktorá sa ustálila až v 17. storočí. Jeho tvorcovia prevzali len sedem zastavení, ostatné mali osobitné zameranie. Na rozdiel od iných kalvárií boli v Bratislave aj zastavenia, ktoré predstavovali Ježiša v mladosti, jeho rozlúčku s Matkou či už spomínanú väznici.

Hlavnú os bratislavského kalvárskeho komplexu tvorilo deväť plynkých kaplniek s barokovou dvojetážovou stĺpovou fasádou a veľkou nikou s umeleckými dielami, určujúcimi ideovú náplň zastavení krízovej cesty. Prvé dve kaplnky tvorili prípravnú časť. Ich ideová náplň umožňovala veriacim sústreďiť sa, a tak sa pripraviť na vlastnú pobožnosť krízovej cesty.

V níke prvej kaplnky bola socha Ježiša Krista v mladom veku, bez brady a fúzov, no s atribútmi jeho martyrstva. V druhej kaplnke bola kompozícia rozlúčky Márie s Kristom pred jeho verejným účinkovaním. Skupina lúčenia sa Krista s plačúcou matkou, ktorá mu podáva ruku na rozlúčku je mimoriadne dojímavá. Mária, ktorej šat prikrýva hlavu, si ho pláčuca drží pravou rukou popred tvár a ľavú podáva synovi, ktorý má hlavu naklonenú k nej a ľavou rukou ukazuje na cestu, po ktorej musí ísť.

Táto kaplnka stála do roku 1749 na mieste pred Palugayovou záhradou, odkiaľ ju prenesli, aby tadiaľ prechádzajúca cesta dostala rovný smer. Ešte v tom istom roku bola znova postavená späť bližšie k okraju vinice. Neskôr bola baroková kaplnka vymenená za novogotickú.

KAPLNKA SV. PETRA

Samotná pobožnosť sa začínala treťou štáciou *Kristus na Olivovom vrchu*. Podľa rytiny v níke kaplnky, ku ktorej vedú dva schody so skupinami pilastrov po bokoch, je postava kľačiaceho Krista

so zopnutými rukami v modlitbe a aniel s kalichom v ruke. Pôvodne tu bol aj kríž. Na pozadí bola pôvodne maľba, zobrazujúca krajinu, ohradu záhrady a spiacich apoštolov v pozadí.

Pri štvrtom zastavení *Zajatie a bičovanie Krista* sa v súvislosti s kaplnkou spomína kovaný, bohatu zdobený dvojitý kríž. V níke, ku ktorej vedú štyri schody, stojí Kristus na nízkom podstavci priviazaný k balustrovému stĺpu. Maľba na pozadí obsahovala klenbu, zamrežované okno v pozadí a dve mužov, ktorí ho zajali.

Za touto zastávkou mohli veriaci odbočiť ku Kaplnke sv. Petra, ktorá však do sledu zastavení krízovej cesty nepatrila. Nad jej štitom sa vznášal plechový kohút, pripomnenie biblickej udalosti, keď kohút zakikiríkal po tom, čo Peter zaprel Krista. Kaplnku dala postaviť rodina Lauermanovcov z vďačky za záchrannu pred nákazlivým morom v roku 1713. Petrova kaplnka bola väčšia než ostatné. Pri oltári kaplnky kľačal svätý Peter, vedľa neho stáli polychrómované figúry sv. Rocha, sv. Sebastiána, sv. Františka a sv. Alžbety. Na oltári bola namaľovaná sv. Rozália. Kaplnka bola ešte v roku 1958 vo veľmi dobrom stave, bola však zatvorená veľkou mrežovou železnou bránou.

SPÁJANIE ŠTÁCIÍ

Zaujímavá je rytina spoločného piateho a šiesteho zastavenia – *Krista korunujú trním a vysmievanie sa Kristovi*. K níke vedú dva stupne, v nej je sediaca postava Krista odetá do jednoduchej tuniky, hlavu má sklonenú a na nej tŕňovú korunu. Na rytine sa odohráva scéna korunovania trním. Je to jediný list, kde postavy predstupujú pred plas-

tiku a sčasti ju aj prekrývajú. Pravdepodobne je to domyslenie alebo predstava kresliara o možno vtedy ešte nedokončenej kaplnke. Široká, prázdná stena za postavou Krista poskytovala priestor na zobrazenie viacerých postáv.

Rytina samostatného siedmeho zastavenia *Ecce homo* ukazuje, že pôvodne bola za spútaným Kristom namaľovaná balustráda, za ktorou stáli dvaja rímski vojaci a sudec (?) s listinou. Aj oblúkový otvor a okno charakterizujú miesto konania.

V porovnaní so súčasnovou krízovou cestou sú podľa rytín aj nasledujúce dve zastavenia – *Kristus klesá pod krížom a stretávate ženy* – spojené, dokonca musíme priznať, že v tejto štácií sa nachádzajú prinajmenšom štyri osobitné zastavenia navzájom previazané do jedného celku. K níke kaplnky vedú dva schody, v nej je Kristus s krížom na ľavom ramene a s tŕňovou korunou na hlave, jeho telo klesá k zemi, pričom sa podopiera pravou rukou. Podľa rytiny maľba pozadia tvorila mestská brána s dvomi vstupmi, medzi nimi je malé okienko, v ktorom vidno dvoch mužov so špicatými klobúkmi. Jeden, za Kristom stojaci vojak, ho bije bakuľou. Šimon Cyrenejský, kľačiac vedľa vojaka, dvíha koniec kríža. Pred kaplnkou voľne stojia na zvláštnych podstavcoch Mária a Veronika s nežným výrazom, kľačiac na kamennom sokli drží pred sebou šatku s podobou Krista.

ROVNAKÉ KAPLNKY

Desiate a jedenásťte zastavenie – *Vyzliekanie Krista zo šiat a Pribíjanie Krista na kríž* sú „klasicke“ štácie. Za zmienku však stojí Väznica Krista. Ide o malú osemhrannú stavbu, ktorá je za-

>>>

klenutá, neskôr s pyramídovitou strechou. Na rytine je však strecha cibuľovitá. Vstupné dvere sú zamrežované. V kaplnke je polychromované *Posmienanie sa Kristovi*.

Stavby kaplniek všetkých zastavení krížovej cesty sú takmer rovnaké, len s malými obmenami. Sú to plytké stavby s nikami a po boku sú skupiny pilastrov. Predná stena je potiahnutá do štítu s krížom navrchu. Pri štvrtom zastavení je spomenutý kovaný, bohatu zdobený dvojitý kríž. Pri 8. – 9. zastavení je odlišný štít, ktorý je hladký, bez architektonického členenia. Ako posledná kaplnka podobného typu je v poradí deviata so zastavením označeným číslom 11. Tu ako koruna celého je bohatu zdobený kríž, v ktorého strede je srdce a prekrížené ruky a nohy Krista.

ODCHÝLKA OD RYTINY

V kostole na vrchole kopca je pozorovateľná najväčšia odchýlka od rytiny. Stavba sa nedokončila, postihol ju požiar či iné nešťastia, a potom sa prestavala? Doteraz sa o tom nenašla nijaká správa. Na rytine je zobrazený zavretý pokrytý kostol s jedným oknom a dvojma nikami na úzkej strane a štyrmi oknami na dlhej strane, ale teraz máme nepokrytý dvor, ale na úzkych stranach vždy s jednou štitovou stenou, ktorá nesie tvar sedlovej strechy. Úplne vpravo sa nachádza polkruhová voľná kazateľnica so strieškou. Po pravej a po ľavej strane od vchodu stoja na podstavcoch sochy sv. Františka a sv. Jána Nepomuckého, ako boli plánované v nikách fasád, ale sú v klasicistickom štýle.

Cez klenutý prechod vedú schody ku krížovo klenutému priestoru, nad ktorým sa dvíha kvadratická veža. Keď sa prejde popod klenbu, príde sa k vyššie položenej rovine, na ktorej stojia tri kríže. Na vymurovanej podstave stojí drevený kríž s Kristom z roku 1694. Dvaja lotri na vedľajších krížoch sú namaľovaní na plechu, vynikajú len ich siluety. Postavy Márie a Jána vedľa Krista sa zdajú byť vymenené alebo nahradené okolo roku 1780 za klasicistickejšie.

Pri východe vpravo sa nachádza hrob Krista. Táto malá budova je obkolesená malou arkádou na stĺpikoch. Podľa rytiny sa na oltári v kaplnke nachádzal obraz piety a pod oltárom ležalo mŕtve Kristovo telo.

NÁROČNOSŤ OBNOVY

Do polovice 20. storočia bol areál v pomere dobrém stave. Ešte v 60. rokoch stál na vrchole kopca drevený kríž, dobre viditeľný aj spred hlavnej stanice. Na kríži bola bronzová socha ukrižo-

Minulosť (vľavo) a súčasnosť bratislavskej kalvárie

vaného Krista z roku 1694, ktorá sa ako jediná zachovala na svojom pôvodnom mieste. Korpus v rokoch 2000 – 2001 reštaurovali.

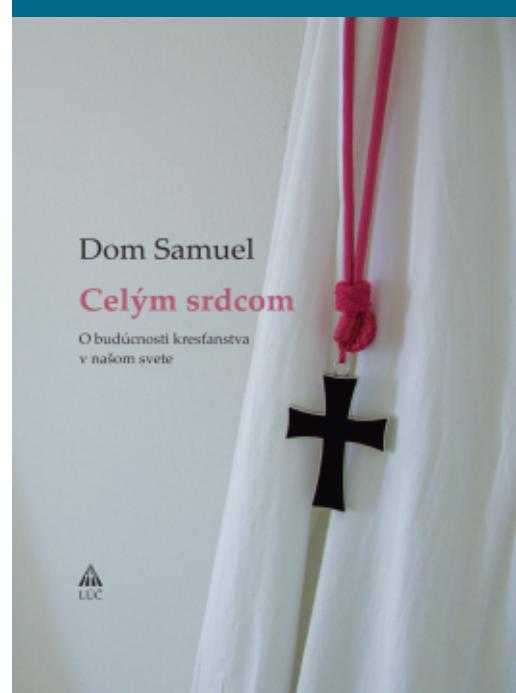
Po druhej svetovej vojne, no najmä po nástupe komunistickej moci areál kalvárie postupne pustol, nastalo aj zámerné ničenie historickej a duchovno-kultúrnej pamiatky. V 50. rokoch komunisti organizovali cielene brigády na rozobranie kaplniek v rámci ateistických aktivít SZM. Z areálu si začali vykrajkovať parcely tí, ktorí mali na stavbu vŕ. Jednotlivé kaplnky sa búrali pri rozširovaní ulice a pri výstavbe nových obytných objektov. Nástenné maľby zanikli bez dokumentácie a bez stopy. Niektoré kamenné sochy sa dostali do múzeí a galérií, iné ľudia rozkradli. Čo zlomyseľne nezničil človek, to zničila príroda. Na mieste pôvodne holého kopca sa bez náležitej údržby rozrástol les náletových stromov. Rozrušil múry, ako i základy barokových stavieb, ktoré sa časom rozpadli, korene stromov rozryli aj niektoré chodníky a schody.

Hned po novembrových udalostiach 1989 vzniklo úsilie bratislavskú kalváriu obnoviť. Medzi prvé kroky patrilo osadenie obrázkov zobrazujúcich 14. zastavení krížovej cesty, ktoré dobrovoľníci upevnili na stromy na Kalvárskom vrchu nad Pražskou ulicou. Počas viacerých sezón sa podarilo vyčistiť chodníky a miesta kaplniek, ktoré ešte nie sú zastavané.

Projekt obnovy bratislavskej kalvárie sa doteraz nepodarilo zrealizovať kvôli jeho finančnej náročnosti. Úsilím nemnohých Bratislavčanov je, aby aj hlavné mesto malo obnovenú kalváriu. Napokon – patrí medzi prvé kalvárie, ak nie je aj najstaršia, v Uhorsku.

„Trojaká svätá a útechyplná Krížová cesta“ v hlavnom meste by sa čím skôr mala opäť stať nielen dôstojným mestom modlitieb veriacich, ale aj mestom vychádzok, oddychu a rekreácie obyvateľov a návštevníkov mesta.

Spracovali ŠS, PL, EG
(Snímky: archív, Juraj Hantabal, Archív mesta Bratislava)

Neprehliadnite!

Po prvý raz vyšla
v slovenčine trapistická spisba
inšpirujúca i laikov
na prehĺbenie a rast
duchovného života.

Žeravé uhlíky
a
Celým srdcom

LÚČ

Nazdávam sa, že Teofil Klas bol k tejto tvorivej úlohe priam povolaný, o čom aj svedčia jeho poznatky a samotná úcta k tejto významnej etape slovenských dejín, o ktorých sa veľmi fundovane zmienil i v početných časopiseckých článkoch či štúdiách, z ktorých boli mnohé publikované v autorovom výbere z kultúrnej publicistiky pod názvom *Z ozvukov krásy* (Post Scriptum, 2016).

KRISTOCENTRICKÁ POÉZIA

Motivická ukotvenosť a späťosť s cyrilo-metodským odkazom je základným koloritom viacerých Klasových poetických skladieb a básni, podobne ako tomu bolo u spisovateľov, ktorí celé stáročia budovali a formovali duchovno-kresťanský prúd slovenskej literatúry, či už to boli konfesionálne autori katolícki či evanjelickí.

V jeho dielach možno reflektovať tvorivé súvislosti a odkaz, vedome poukazujúci na dôležitosť kontinuity so skupinou autorov slovenskej katolíckej moderny i jej predchodcami.

Teofil Klas celou svojou doterajšou tvorbou dokazuje, že jeho bytie, životodarná sila tkvie v poézii, sprítomnenej v Slove a jeho Kráse. Už v štúdiu s názvom *Súčasná slovenská katolícka tvorba – autori nadvážujúci v 21. storočí na literárno-kultúrny odkaz slovenskej katolíckej moderny* (publikovaná v kolektívnej monografii *Stredná Európa ako kultúrny fenomén*, 2015) som jeho poéziu vnímal ako neustály zápas dobra a zla, dňa a noci, svetla a tieňa. Je to poézia kristocentrická, v ktorej sú prítomné životné drámy, trápenie, ale

Nad najnovšou knihou Teofila Klasa *Gorazdov odkaz*

V Gorazdových siločiarach

Bard súčasnej slovenskej katolíckej poézie **TEOFIL KLAS** (vl. menom Jozef Zavarský) sa dielom *Gorazdov odkaz*, obsahujúcim poému *Hlas kňaza Gorazda* i básne *Závet svätého Gorazda* a *Spev o Božom narodení*, zaradil k popredným velikánom slovenskej literatúry, ktorí cyrilo-metodské dedičstvo chápali nielen ako dôležitý inšpiračný zdroj, ale najmä ako základný bod, uholný kameň, počiatok slovanskej i slovenskej duchovno-kresťanskej spisby.

i radosť a nádej, teda všetko to, čo sa vinie cestou ľudského byтиja.

SYN POSTATE

Výnimkou nie je ani dielo *Gorazdov odkaz*, ktoré je v mnohých rozmeroch oslavou múdrosti, mravnosti, vzdelenosti, neochvejnej viery, vernosti Slovu i národu, blaženej Pravde a ľudskej nádeji.

Gorazd, prvý a priamy nástupca sv. Metoda, prvý slovenský spisovateľ, je v úvode poémy *Hlas kňaza Gorazda* predstavený veľkému zástupu ľudí samotným Metodom s veľkou poctou aj poručením do Božej ochrany: „*On, Gorazd vás, muž solidny, / syn postate, k nej všetci tu cíti chováte / najbohatší – ved’ príde vám v nej do kľačí / raz zapriet’ sa a tarchy jej vziať na plecia –, / syn otčiny, čo venoval jej počiny / už záslužné, ved’ uznanie a slávu žne / dnes tento kraj.*“

Aj Gorazdova inauguračná reč vyhádza zo „*Slova slov*“, zakorenenná je

v dimenziach jednoty Božej Trojice, vyžívajúc ľud k podobnej jednote a spriaznenosti, učiac nás „*rát mat’ druhých, chcieť byť bratom brat / a v bratoch znať i Boha zrieť i milovať*“. A tak, ako je množstvu diel „*Stvoriteľ ich jeden Ciel*“, básnik presvecuje a výrazne aktualizuje cez postavu a činy sv. Gorazda cyrilo-metodský kultúrny odkaz najmä pre súčasné časy, keď sa aj u nás, v Európe i vo svete, hľadá jednota v rozmanitosti.

„*V zástoji vše mierovom*“, ako píše básnik, je tento aspekt veľmi dôležitý, pričom netreba zabudnúť a nedajbože zriecť sa toho, čo tito slávni muži u nás započali. Malý národ v srdci Európy, ktorému sa však pripisoval i pripisuje veľký význam najmä v zložitých historických etapách (spomeňme si v tomto zmysle napríklad na prorocké posolstvá pápeža sv. Jána Pavla II., ktoré zanechal na Slovensku počas svojich návštev v rokoch 1990, 1995 a 2003), má byť na čo hrdý a predurčuje ho k tomu i slávna cyrilo-metodská tradícia.

SLOVO O SLOVE

V tomto kontexte majú obrovskú výpovednú hodnotu aj slová poetky Evy Fordinálovej, ktorá, mimochodom, tak tiež veľmi dobre pozná tvorbu Teofila Klasy, z publikácie *Tajomné pramene v nás* (2013), kde uvádzá, že práve vere a národ sa stali dvojjedinným identickým pojmom, pretože „*cyrilo-metodskú tradíciu skutočne možno označiť za ideovú os slovenských kultúrnych – duchovných dejín, ktorú jednoducho nemožno z nich vytiahnuť a popriť*“ (s. 52). Ďalej, voľne parafrázujúc jej

»»

slová, poukazuje na fakt, že odhliadnuc od dejín staršej slovenskej literatúry, kde je cyrilo-metodský vklad priam v „kôstke“ diania, možno poukázať na jeho vedomú renesanciu a jej význam v rozhodujúcom čase konca 18. storočia, kde sa formovali novodobé európske národy, a medzi nimi i národ slovenský, a to práve na ideovej kresťansko-kultúrnej cyrilo-metodskej platforme.

Napokon treba dodať, že mnohí túžili pokoriť a podrobit si slovenský národ a nezabúda na to ani Teofil Klas, keď zaznieva v Gorazdovej inauguračnej reči nasledovne: „*Tak na rovni si zaslúži byť preslávny / nás národ skôr než skvelých mien a rodov zbor, / ktorý si znal včas zaujať svoj piedestál. / Nič to, že svet z tej slávy chcel by strhať kvet, / že nazýva nás otrokmi – bo snaživá / a pokojná to povaha, čo vospolná / je čeladi a výhod ver si nehladí / a nepne hrud', dnes javí sa len na ohrd / v tom pohľade, čo priučiť sa nemá kde, / že práca cti, lež vojna je znak neucty / aj k životu, aj k majetkom a všetko tu / len cielene nám ľudom, hľa, je zverené. / Raz statocný a robotný sa dočká dni / aj žatevnych a slávu tak i nájde v nich – / – a vtedy Sláv už zastane si bez obáv, / že výbojný a lípežný ho v jednom dni, / v dni výpravy, o všetok zisk zas pripraví, / ved' zveril spor svoj o život a o priesitor / i tarchu mûk už oddane do Božich rúk.“*

Duchovnou zbraňou národa sa tak stalo slovenské slovo o Slove, ktoré sa predkladá „*pred nás zrak*“, pretože Boh nezabúda na pokorných a obetavých, nezabúda na tých, ktorí sa modlia a chcú sa modliť vo svojom jazyku. Svatí solúnski bratia tak zažali svetlo aj v nás a už „*nie sme viac tmám na pospas*“.

MARIÁNSKA ÚCTA

V predkladanej poéme Teofila Klasy je do veľkej miery prítomná i mariánska úcta, ved' Božia rodička je patrónkou slovenského národa, pričom text je pretkaný aj mnohými odkazmi na starozákonné a novozákonné biblické udalosti. Nedeje sa tak náhodou, ale cielene, pretože biblické obrazy deklarujú náročnosť ľudského údelu, cyklické opakovanie sa boja spravodlivosti s neprávostou, ako o tom svedčí zápas Konštantína, Metoda, Gorazda a mnohých ďalších Kristových nasledovníkov s tými, čo sa snažili vždy zmaríť správnu vec, podvodne sa pokúsiť, „*čo pôvodné / tu podrástlo, hned' vytrhať a dostať zlo, / a v šate cti, tu za vrchstôl a na scestí / – ó, zlost' a chvat! – rod nenaším snom opantat*“.

Odhodlanosť a vytrvalosť, napriek mnohým prekážkam, viera v Božiu pomoc, to všetko je Gorazdovou devízou, aj preto „*On rozsievač je, po brázde / vyoranej krok napriamil a hodlá jej, / l'a, osivo len čisté dat: nech tvorivo / sa vzmáha zem*“. V tom pramení i uchvacujúci poetický výklad desiatich Božích prikázaní, založený na láske, cti, šľachetnosti, čistote, pravde, stojacich proti bezbožnosti, sebeckosti, zlobe, hnevnu, krutosti a falošnosti. Gorazdovo napomínanie je zároveň výrazom osobného uvedomenia si hodnoty ľudského života aj ako istej drámy, v ktorej „*taj sa ukryva*“, pretože ten, kto netrpel, nevie čo je život. Iba túžba po duchovnej dokonalosti a nie po bezbrehej matérii, pretože „*nanajvýš / len správcom si, nie vlastníkom a na konci / dni príde ti zniest' v ovoci dar*“, odráža pravú podstatu kresťanského života.

Napokon i Gorazdovo odovzdanie seba a svojho národa pod ochranu Panny Márie, znie ako pamätné heslo pápeža sv. Jána Pavla II. (fragment z latinskej modlitby k Božej Matke), keď celý svoj pontifikát napínal v duchu *Totus tuus Maria (Celý Tvoj, Mária)*.

Príklad jej oddanosti Božiemu plánu, doslova neskonalá dôvera v Božiu moc tak tvorí trvalú záštitu a „*v choráli, čo z hlbín znie*“, učí „*navykat' rod na SLOVO a na FIAT*“.

DAŤ PRAVÝ SMER

K tomuto rezonančnému záveru básnik vhdne pripája Závet svätého Gorazda, báseň napísanú k založeniu Katolíckej univerzity na Slovensku, v ktorej zaznieva túžba „*dať mládeži / ten pravý smer*“ v nadväznosti na školu škôl, vychádzajúc z múdrosti Božej Trojice, príkladu Panny Márie či svätých solúnskych bratov a ich nasledovníkov (Gorazda, Klementa, Nauma, Sávu, Angelára a ďalších).

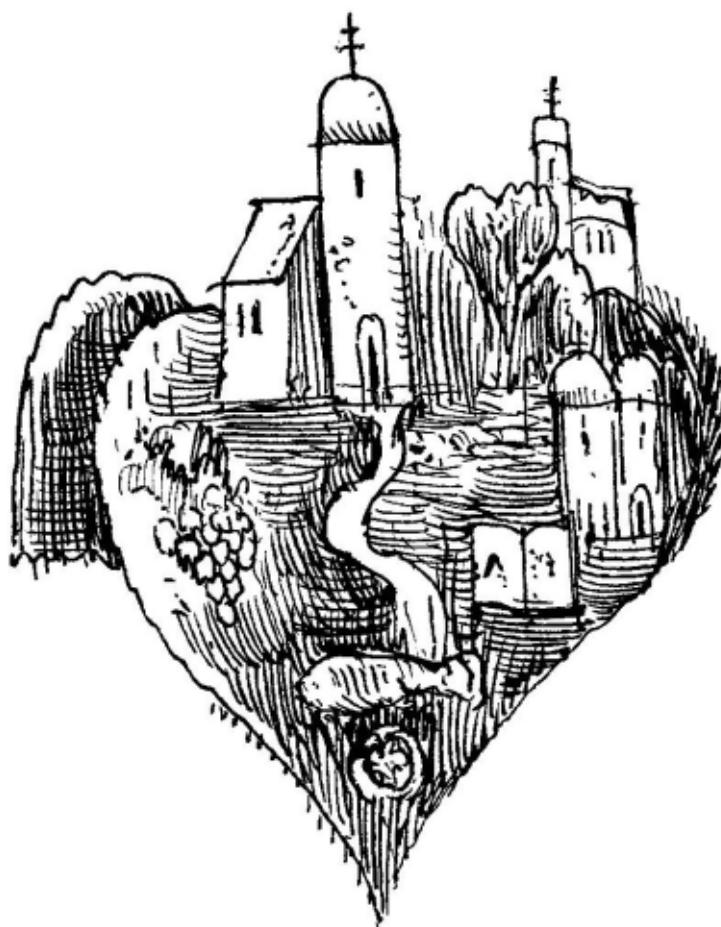
Finálna báseň *Spev o Božom narodení* je doslova básnikov oslavný hymnus *Glória*, pretože v nom „*večný zrod sa natrvalo slávi*“, v nom „*ŽIVOT klíči nám*“. Umne tak dotvára mozaiku Gorazdovho odkazu, vyvierajúcu z dottu nekonečného mystéria Božej lásky – vteleného Logosa, ktorý zanecháva v ľudskej duši nezmazateľnú stopu, čoho dôkazom je i dielo Teofila Klasy.

JÁN GALLIK
(Ilustrácie: Martin Kellenberger)

Teofil Klas: Gorazdov odkaz, Bratislava, Spolok slovenských spisovateľov, 2017

Na stolci Metodovom

„Bravúra alexandrínov a z nich vyčarené spevne celky velia stíchnut’. Zároveň pri ich čítaní pohybovať perami ako pri modlitbe. A o ďnu ide. TEOFIL KLAS by naučil modlit’ sa hádam každého tvora na zemi. A nie hocijako. Modlit’ sa spevom, lebo hudba jeho veršov si podmaňuje dušu i mysel’.“

Peter Mišák

(I)

Štvrt' storočia už ubehlo. Dni pokročia, l'a, čochvľa i v nový vek — a odchýlia var konečne i záhate, čo pripriečne sa do cesty snom stavali, ni povesti sa do sveta niest' nedali. A odletia do nevratna dni chmáristé i všetka tma, čo vystriehla skon Metodov a priviedla tu k moci lesť i vedela ju povyniesť na postament až samej cti. Už „hosťa“ niet viac franského a cudzí vzdor už tak skrehol, že poznove sa otvára pút' obnove na postati. — A slnečný lúč pozláti zas *deň* a *čin*. — Tu iného i nenačim, veď Boh s nami je v každý čas a ohňami

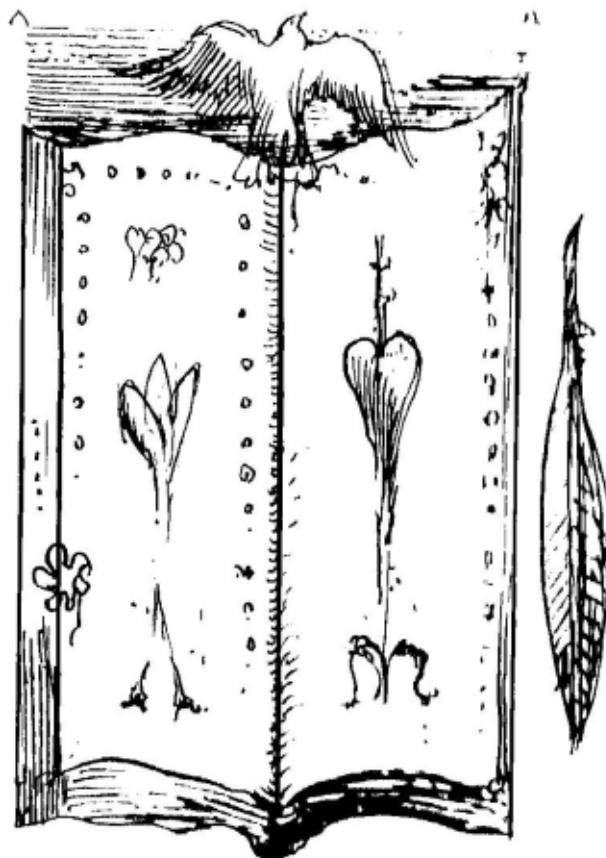
sú prevádzá nás bezpečne a prevracia
i každé zlo na dobro, znoj zas na žezlo. — — —
— — — Ked' Metod mal sa *vyslovit'* — — bo prerozda
už talenty, a zmnožené!, a tak len tých
sa držal snov, čo plnili ho úžasnow
už lahodou a pokojom, ved' blahou mzdou
mu kynul raj po námahách — a v tichu aj
sa odobrat' chcel, spokojnosť len domov vziať — —,
ked' prišlo mu tak *zveriť diel svoj* niekomu,
kto dôstojeň by spravoval ho, rozhodne
na *Gorazda* len ukázal. A ponazdal
sa každý tu, že bude *tak*, bo záštitu
už všetkých diel pre národ svoj v tej vol'be zrel.
Ved' kto iný, ak Gorazd nie, pre počiny
a pre schopnosť mal výhľady na tento post?
No Žiarlivec sa ponáhľal hned' zmaríť vec
a podvodne sa pokúsil, čo pôvodné
tu podrástlo, hned' vytrhať a dostať zlo,
a v šate cti, tu za vrchstôl a na scestí
— ó, zlost' a chvat! — rod nenaším snom opantat'.
I zdarilo sa podlosti hnút' nakrivo,
čo dorovna sa priamilo, a ohromná
i neprávost' sa pohla vraz, ved' nemal dosť
tu nepriateľ už toho, že sa zviechat' smel,
lež vylial jed svoj na verných aj stíhal hned'
ich mučením a nátlakom, ba učeným
a obrancom právd Božích v pre a v ozajstnom
to zápale dal pocítit', že namále
je službe ich i nádejam dní túžených,
a väčšinu z nich, neštítiac sa prečinu,
dal z krajiny aj vyhnáť preč a na iných
až otroctvo dal uvaliť. — Tak podlosťou
a mocou zla sa nadľho tu rozmohla
nadvláda síl, v nich so svetlom *tieň* zápasil:
dosť neskoro sa vypratal on z priestorov,
kam patril jas. No pravý plam tu mal byť zas
— a jedného dňa nepriateľ sám prebehol
na cudzí breh. A hoc ešte tu blud i hriech
sa motali, aj pravda a čnost' pomaly
zas ujímať sa počali, až uhýbat'
tak musel tieň, že nebolo už v kuse preč
tu čochvíľa ni zápače, ni pochýlia
a kriesilo sa pozvoľna, čo presilou
raz temnoty sa zložilo sťa v driemoty
do mŕtvenia. Lež strábila sa zmrvená
nám postať tu — kým znovila si podstatu
zas blahých snov, aj s potechou ich blankytnou —
po mnohé dni z tmy mrákotnej. —

Až posledný
čas povolu nám vnesol v kraj, keď pospolu
dal mnohých tých, v nich Metodov žil plodný dych,
a v t'archavú to prítomnosť i nápravu
diel cirkevných tu privodil, že vznišiel v nich
zas poriadok. A pápež Ján, keď spoznal krok,
ním kráčal tu už Boží ľud, aj načatú,
no zhatanú pút' do slávy, vzal zábranu
nám z cesty preč a požehnal zas čestných reč.
A poveril troch legátov i pomery
tu upraviť, a žeby ich aj uchrániť
do budúcnca — z nich najväčšiu to núdzu snať —.

i biskupov nám vysvätit'. Tak výsluhou nám za vernosť je skutočnosť, že v práve *post svoj* — — Metodom raz želaný, no spôsobom tak bez hanby, cti odňatý (vraj: nech aj by hoc skazu vzal) — — tu Gorazd sám už *zaujal*. Oj, v sláve bol nám vznesený on *na prestol*, by ujal sa — diel šľachetných len obhajca a Boží muž — tak správy tých, čo boli už mu zverení raz pred rokmi, a v učení zas všetkých škôl, by *svetlom* Boh sám prenikol tu každý kút a nedal v tmách nám zahynúť.

(II)

Žiari dnes chrám, bo veľký knáz, hoj, prišiel k nám — tak spievajúc a z plnosti sídc plesajúc, víta si ľud — a zahŕňa do lásky pút — *vel'pastiera*. Tá sláva dnes, tá nádhera, hľa, v súčine diel zastiera už účinne sté pohany z dní minulých a v snovaní zas nádeje už nevracia zrak na deje, čo hatali vše voľný krok, na závaly, v nich hynulo, čo nemohlo sa prítuľou na svojskú hrud' tu v blaženom sне ocitnúť, ba v príkrote len trčalo st'a kôl v plote: hoc na svojom, vše pod cudzím to nástojom. — Koniec koncov, ved' Gorazd tu i pre otcov i pre mládež *bol* pevný stĺp a *prestál* tiež po celý čas ciest krivených jak verný knáz lós škodného *bez úhybu* a od neho vždy chytala sa pochodeň, čo z primála zisk hojný vše i národu, i do výše, ta k nebesám niest' vedela. Mal v sebe sám dosť odporu aj odvahy, by poskorú *pšenicu* sial na *rodnú zem* a vybúdzal i klíčenie do nových rán; ba ničené tak naprával, že nehtal viac žiar a spal, čo žiť malo, keď do žitia sa pribralo. *Bol oporou* vždy národu a z ponorov do modlitieb vše vynášal mu nový chlieb na poživeň pre obrodu aj v Boží deň, aj zakaždým, keď po zemi sa ľahal dym hry falošnej. A čo ako to náročné — — — a na nive hoc, pod tlakom nie priaznivé, ni vo chvíľach, keď naprával sa mocných vzťah, nie najlepšie — — , nuž, v krátkosti, čo aké vše to v minulých dňoch bývalo, vždy plynul vzdych aj zbožnosti z pís zdúšaných a do čnosti sa odieval tiež skromný ľud: tak chodieval rád po cestách i Pánových a zotrel strach pred svetským zlom si zo zraku a nežil v ňom. Čo ako chcel tu žito splieť nám nepriateľ a kúkoľa zas nasiať zaň späť do poľa, z tej námahy nič výchyrné mu bez vlahy z rúk Pánových ver nevzišlo. A tak čo vdyh tu, znova *sny* sa rojili a ohlasmi sa kriesil rod vše *pre lásku* a *pre život*. — — — — — Dnes vd'ak vzdáva sám Gorazd, že tu náprava sa spravila v čas príhodný a tá chvíľa že nastala, keď národu sa dostala čest' na svojom si *celistvým* rásť zástojom aj cirkevne. Jak povznesný dnes výlev znie tu služby tón a vo venci slov — uvitom,

hľa, v poklaku tak z oslavu a povd'aku, jak z poklony a prosby znov — sa rozzvonil zvon ľudských sídc, v ňom blahý sen, sám z túžby súc, v kvet rozvinul sa, do krásy a do činu. Chrám *materský* — — a dvojito ver *materský*, ved' Pánovej to Rodičke už v náslove zasvätený a teraz tak zas *pre zmeny* dní ostatných a pre radosť a obrat v nich nazývaný — — priam buráca dnes spievaním na Božiu česť a na chválu. — A komu niest' znak obrody tu pred každý zrak prichodí, to Gorazd je. On *rozsievač* je, po brázde vyoranej krok napriamil a hodlá jej, ľa, osivo len čisté dať: nech tvorivo sa vzmáha zem. Nuž podobral sa na kázeň, v nej — hodný žiak to Metodov! — do mravných pliag chce zarúbať a pobodriť v čnosť rodnú brat' a zákonu ju priúčať. — Čuj! Z ambónu sa vzniesla reč: je dôrazná a je st'a meč, ved' roztína *vred*; pritom však st'a voština, bo vytieká *med lásky* z nej pre človeka tu v končinách, kde voľne žiť sa počína... Tú lásku maj! Nuž spozornej a načúvaj!...

**Predplatťte si
VOX
na rok 2018**

Zázračná ikona s vplyvom západného výtvarného umenia 19. storočia

Dostojno jest'

Zázračná ikona Matky Božej Dôstojnej je sa nachádza v jedinečnom meste na svete, administratívnom centre svätého Vrchu Athos, nesúcom názov Karea (Karej).

Práve na tomto, kedysi pohanskom území, založil apoštolom rovný imperátor Konštantín Veľký (*ravnoapostolnyj*) v roku 335 prvý chrám na Svätom Vrchu, na počest Zosnutia Presvätej Bohorodičky, ktorý je doteraz duchovným centrom Kareja.

PIESEŇ PO NOVOM

Koncom 10. storočia nedaleko Karejského monastiera žil v keliu (pustovníckej cele) starý pustovník, svätý mnich, so svojím žiakom-novicom (*poslušnik*). Zriedkavo opúšťal svoju keliu, zväčša len v nevyhnutnom prípade.

Raz sa starec, svätý mnich, vybral na celonočné bdenie do Karejského chrámu v noci Vzkriesenia (podľa tradície 11. júna 982) a jeho žiak ostal strážiť

ĎALŠÍ DAR ANJELOV

Mnich prikázal novicovi vo všetkých chránoch vždy spievať na tomto mieste bohoslužby len túto vypočutú pieseň na počest Bohorodičky. Dojatý k slzám a nedúfajúc, že by si spomenul na také úžasné slová modlitby, ktorú počul, novic požadal hosta, aby ich napísal. No v keliu neboli papier ani atrament, a tak neznámy a tajomný cudzinec napísal slová modlitby prstom na kameň, ktorý sa náhle stal mäkkým ako vosk. Potom náhle zmizol, ale mladý mnich sa ho ešte stačil spýtať na meno, na čo neznámy odvetil: „*Gabriel*.“

Novic strávil celú noc pred ikonou Bohorodičky a spieval oslavnú pieseň na jej počest a nad ránom ju už spieval naspmäť.

Ked' sa starý pustovník vrátil z chrámu, v údive našiel svojho žiaka spievať novú podivnú modlitbu. Vypočul si jeho rozprávanie o nádhernom zázračnom hostovi a uvidiac úžasne napísané písmaná piesne, duchovne skúsený starec pochopil, že hostom z nebies bol archanjel Gabriel, poslaný na zem, aby zvestoval kresťanom túto podivnú pieseň v mene Božej Matky, ďalšiu, ktorú sa ľudia dozvedeli od anjelov (*Sláva Bohu na výsostiach; Svätý, Svätý, Svätý Pán Boh zástupov; Svätý Bože, Svätý Mocný, Svätý Nesmrtelný, zamiluj sa nad nami*).

SÚČASŤ BOHOSLUŽBY

Správy o zázračnej návšteve archanžela Gabriela sa rýchlo rozšírili po celom Athose a dostali sa až do Konštantíopolu, za čias panovania Bazila a Konštantína Porfyrogenetovcov, synov Romana Mladšieho. Mnisi z Athosu poslali patriarchovi do Konštantíopolu kamennú dosku s napísanou piesňou o Bohorodičke, ako dôkaz pravdivosti odovzdanej zvesti. Následne sa tento hymnus začal spievať vo všetkých monastieroch a ikona, pred ktorou sa hymnus spieval prvý raz, sa stala slávnou a konala divy.

Odtedy sa modlitba *Dôstojné je* stala neoddeliteľnou súčasťou byzantskej bohoslužby a ikona Matky Božej *Milosrdná* sa spolu s predchádzajúcim menom tiež nazýva *Dôstojné je*.

Zázračná ikona Božej Matky Dôstojnej je umiestnená v hornej časti na oltári Uspenského chrámu od roku 982. Spolu s chrámom prezila rôzne ľažké skúšky, ale ostala nepoškodená a už druhé tisícročie žiari na celý kresťanský svet.

Počas liturgie svätého Jána Zlatoustehto, po premenení, kňaz obetuje eucharistické dary na počest všetkých svätých, a predovšetkým „*za Presväťu Bohorodičku*“. Pri tejto príležitosti spieva chór jeden z najkrajších spevov byzantskej liturgie: „*Dôstojné je velebit' teba, Bohorodička, vždy blažená a nepoškvená Matka nášho Boha. Čestnejšia si ako cherubíni a neporovnatelné slávnejšia ako serafíni, bez porušenia si porodila Boha Slovo, opravdivá Bohorodička, velebíme Ťa.*“

Pred zázračnou ikonou *Presvätej Bohorodičky Dôstojné je* sa ľudia modlia za pokojný život, za útechu pri ohováraní, pri urážke na cti, prosia o pomoc bezbranným pri ich ľažkostiah, trápeňiach a problémoch a pri ukončení každej práce.

>>>

AXION ESTIN

Táto veľká a krásna ikona nesie nápis *Obraz Presvatoj bogorodicy Dostojno jest' (gr. Ᾱχιον εστίν, starosl. Досмόйно єсмъ) Axion Estin.* Na zlatistom žiarivom pozadí, ktoré vystihuje dôstojnosť tejto ikony a jej posolstvo a ktoré je symbolom nebeskej slávy, je vyobrazená Presvätá Bohorodička s dieťaťom Ježišom v náručí. Zhora ju oboma rukami požehnáva Pán zástupov, ktorý je vyobrazený pozerajúc z oblaku, ako dôstojný bielovlasý starec s dlhou bradou a fúzmi odetý v bielej tunike (*chiton*) a svetlomodrom plášti (*himation*). Vnútri nimbu, okolo hlavy Pána zástupov, je osemrohá hviezda (pozostávajúca z dvoch štvorrohých) a tesne pod Pánom je Duch Svätý v podobe bielej holubice. Z oblaku idú všetkými smermi lúče požehnania a milosti.

V hornej časti ikony na pravej i ľavej strane a aj vedľa Pána zástupov, na obidvoch okrajoch oblaku, sú malí anjeli vyobrazení iba s tvárou a krídlami. Na ikone sú zobrazené aj väčšie postavy dvoch anjelov v podobe mladíkov stojacích na oblaku, jeden vpravo, druhý naľavo od hlavy Presvätej Bohorodičky. Odetí sú v dlhých bielych tunikách (*chiton*) so svetlomodrým dolným okrajom a v svetloružových plášťoch (*himation*), prehodených cez jedno plece. Majú krásne, jemné tváre, dlhé svetlé vlasy a okolo hlavy zlaté nimby. Anjel stojaci vpravo sa vystretou ľavou rukou dotýka nimbu Presvätej Bohorodičky a zase, symetricky, anjel stojaci vľavo sa jej nimbu vystretou pravou rukou.

Z oblakov sa pozera Pán zástupov,
pod ním je v podobe bielej holubice Duch Svätý (detail)

KRÁĽOVNÁ NEBIES

Presvätá Bohorodička je vyobrazená ako Kráľovná nebies, v podobe krásnej mladej ženy s jemnou a nežnou tvárou, vážnym, milým a zamysleným pohľadom, ktorý aj ked' sa obracia k tomu, kto stojí pred ikonou, zároveň je obratný akoby do jej vnútra. Vedľa jej zlatého nimbu sú iniciaľy *MP ΘΥ*, ktoré sú skrátením Máriinho gréckeho monogramu *Méter Theou, Matka Božia*. Jej hlavu zdobí zlatá kráľovská koruna vykladaná drahokamami. Hoci je odev jednoduchý, napriek tomu vyjadruje dôstojnosť Bozej matky a Kráľovnej nebies. Pozostáva zo zelenomodrej tuniky, pri krku a okolo rukávov olemovanej zlatou bordúrou, a svetlého hnedo-oranžového na okrajoch ozdobeného plášťa podšíteho zeleno-modrou látkou. Vlasy má ukryté pod blankyt-

ne modrým čepcom a hlavu a plecia má prikryté svetloružovým závojom.

Na ľavej ruke drží dieťa Ježiša a pravou rukou pridržiava jeho malú rúčku, v ktorej malý Ježiš drží rozvinutý zvitok s textom *Duch Pánov je nad mnou, lebo ma pomazal (Lk 4,18)*. Ježiš je tu zobrazený ako chlapček s nežnou, vážnou tvárikou orámovanou krátkymi, mierne zvlnenými gaštanovými vlasmi. Svoj pohľad upiera priamo na stojacich pred ikonou. Má krátku, žiarivo bielu tuniku, prepásanú svetlým červeňo-hnedým pásom (*pojas*). Pravú rúčku má ukrytú pod závojom svojej matky.

Spôsob, akým sú postavy, a najmä tváre, na ikone vyobrazené, nasvedčuje o vplyve západného výtvarného umenia čias, v ktorých bola ikona napísaná – koniec 19. storočia.

VILIBALDA DARMOVÁ

**Galéria Ikony vás pozýva
na stálu expozíciu originálnych ikon**

v budove spoločnosti HOUR, M. R. Štefánika 33, Žilina

**Komentované prehliadky sú prístupné od utorka do piatka
od 13.00 do 17.00,
na základe telefonického dohovoru aj v inom čase.**

**Vstup je volný.
Kontakt: 0905 275 948**

Projekt **UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu** pokračuje aj v roku 2018

Kríž

**V jezuitskej Kaplnke
Sedembolestnej Panny Márie
v Piešťanoch pokračuje
projekt pod názvom**

**UMENIE DUCHA – Návrat
súčasného umenia do chrámu.**

**Vytvára priestor pre diela
súčasného umenia, ktoré
odzrkadľujú kresťanské
posolstvo. Navracia ich do
chrámu, kde kvalitné súčasné
umenie, z rôznych dôvodov,
často chýba.**

Liturgické obdobie pôstu nám pri-pomína štyridsať dní, ktoré Je-žiš strávil na pústi pred začiatkom svojho verejného pôsobenia. Eme-ritný pápež Benedikt XVI. v jednej zo svojich kázní prednesenej na Popolco-vú stredu, hovorí o pústi, na ktorú sa Je-žiš utiahol, ako o priestore nevyhnutne potrebnom na vnútorný život každého z nás, ako o „*mieste ticha a chudoby, kde človek nedisponuje materiálnymi prostriedkami, na ktoré je zvyknutý, ale stojí tvárouu v tvár základným otázkam o svojom živote – je domátený vrátiť sa k tomu, čo je podstatné – a práve preto je mu ľahšie stretnúť sa s Bohom. Každý z nás by sa mal pýtať: Aké miesto má Boh v mojom živote? Je Pánom on, alebo som Pánom ja?*“

Počas tohto obdobia každého z nás Boh pozýva, aby nanovo prehodnotil skutočné motivácie svojho života a po-

stavil Boha na prvé miesto v každej oblasti, aj v tých tých, ktoré chceme mať pod kontrolou iba my sami. Na to je dôležité prijatie nášho kríža, našich protikladov a rozporov, ktoré každý v sebe nosíme.

Kríž sa vo výtvarnom umení zobrazuje veľmi často. Jeho prvé zobrazenie v dejinách umenia sa datuje do 4. storočia, keď sa v ranokresťanských baziilikách zobrazovali kríže vykladané dráhymi kameňmi (cruxgemma). Prvé zobrazenie Ukrižovaného poznáme z 5. storočia, z výjavu na drevených dverach Baziliky sv. Sabíny v Ríme.

Aj umenie 20. a 21. storočia zobrazuje tému kríža, ktorý má svoje miesto v tvorbe takmer každého autora, a to nezávisle od jeho konfesie, ako vyjadrenie osobného postoja a viery.

V slovenskom umení sa počas komunizmu mnohí umelci takzvanej neoficiálnej scény hlásili k hodnotám kresťanstva ako k univerzálnym hodnotám slobody.

MICHAL KERN v svojej tvorbe hľadal prepojenie človeka a prírody, ktoré by viedlo k vzájomnej úcte a rešpektu. Na aktuálnej fotografii vyskladal symbol kríža z ostnatého drôtu obmedzujúceho slobodný pohyb ľudí vo vtedajšom Česko-Slovensku, cez ktorý presvitá nebo ako znamenie nádeje. Na hraniciach vtedy cestou za slobodou zabili mnoho ľudí (v celej ČSSR ich bolo až päťsto). Za pomoc takýmto ľuďom väznili a mučili aj saleziána bl. Titusa Zemana.

Dielo je mementom, výkrikom v časoch, ktoré nedovoľovali slobodu názoru ani náboženského prejavu, ale zároveň aj predznamenaním zmien, ktoré prišli roku 1989. V súčasnosti ho môžeme vnímať ako uvedomenie si hodnôt a zodpovednosti.

O svojich dielach autor hovorí: „Umenec svoje poznanie kóduje do zvláštneho jazyka a vnímateľovi sa potom dostáva to isté poznania tým, že dielo dekóduje.“

P. LEOPOLD SLANINKA, SJ

Nenechajte si to pre seba!

Každý si môže objednať

VOX

Vydavateľstvo Adalen prináša
na knižný trh novinku

**Stručný slovensko-anglický
teologický slovník**
od dvojice autorov
Doc. Edity Hornáčkovej
Klapicovej, PhD.
a ThDr. PhDr. Petra Klecha, PhD.

Publikácia je dvojjazyčným výkladovo-prekladovým ekumenickým slovníkom, ktorý zahŕňa najpoužívanejšiu slovnú zásobu súčasnej kresťanskej teologickej terminológie v rozsahu približne 1 300 slov. Cieľom je poskytnúť základnú odbornú terminológiu z najdôležitejších vedných odborov kresťanskej teológie tak, že každý termín vo východiskovom jazyku obsahuje stručnú definíciu a ekvivalent v cieľovom jazyku.

„Aj keď na území Slovenska možno hovoriť už celé storočia o tvorbe odborných slovníkov, ohľadom terminológie teológie sa tejto oblasti nevenovala primeraná pozornosť, hoci teológia si postupne, najmä v ostatných rokoch, vybudovala bohatú slovnú zásobu,“ píše o slovníku hlavný recenzent nitriansky biskup Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD. Publikácia podľa jeho slov vypĺňa medzeru na knižnom trhu a môže byť užitočnou pomôckou pri práci prekladateľov a tlmočníkov. Je určená aj pre odborníkov v teologickej a filozofickej oblasti, ktorí pracujú s cudzojazyčnými textami, pre študentov, ale i pre širokú verejnosť.

*Stručný slovensko-anglický teologický slovník za cenu 5,90 eur si je možné objednať
e-mailom na adresu adalen.knihy@gmail.com
alebo telefonicky na čísle 0915 561 420*

Dvojtýždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza dvojtýždenne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751